

พฤติกรรมที่สะท้อนปัญหาเชิงจริยธรรมของเยาวชนไทยในปัจจุบัน

บทที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้นำเสนอความหมายและความสำคัญของหลัก “ทมะ” ในพุทธศาสนาเถรวาท โดยได้วิเคราะห์หลักการสำคัญ ตลอดจนศึกษาวิธีการนำเสนอหรือการเผยแพร่หลักทมะในแง่มุมต่างๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์พฤติกรรมทางด้านจริยธรรมของเยาวชนไทยตามแนวพุทธศาสนา และเพื่อปรับประยุกต์ใช้พัฒนาเยาวชนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยท่ามกลางการเกิดวิกฤติปัญหาต่างๆ ที่สลับซับซ้อนในปัจจุบัน เนื้อหาในบทนี้ จะเป็นการกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของเยาวชนไทย ที่นำไปสู่กระบวนการค้นคว้าหาแนวทางเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน และวิเคราะห์พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเยาวชน จากปรากฏการณ์ทางสังคมปัจจุบัน เพื่อศึกษาถึงสาเหตุทางจริยธรรมในพุทธศาสนา ซึ่งเนื้อหาที่สำคัญในบทนี้ ก็คือ ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเยาวชน อันแสดงให้เห็นว่าเป็นการขาดการปฏิบัติตนตามทมะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของเยาวชนไทย

การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของเยาวชนไทย อาจกล่าวได้ว่ามีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน เนื่องจากงานวิจัยฉบับนี้มุ่งที่จะศึกษาพฤติกรรมของเยาวชนไทยในปัจจุบันเป็นหลัก ดังนั้นในข้อนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเยาวชนไทยในระยะสั้น โดยนับย้อนหลังไปเมื่อประมาณยี่สิบปีที่แล้วจนถึงปัจจุบัน เพื่อชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของเยาวชนที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันก็ทำให้ทราบด้วยว่า ในการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของเยาวชนนั้น ก็มีปรากฏการณ์เกี่ยวกับการให้ความสนใจในพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเยาวชนด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะปัญหาเชิงจริยธรรมจากผู้ที่เกี่ยวข้องหลายๆ ฝ่าย ทั้งที่เป็นนักวิชาการด้านพุทธศาสนา นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ เป็นต้น ที่ได้ให้ความสนใจศึกษาวิจัยปัญหาเพื่อการพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขมาโดยตลอด ซึ่งการศึกษารูปแบบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเยาวชนดังกล่าวนี้ อาจจะช่วยทำให้ทราบและเข้าใจถึงปัญหาหรืออุปสรรคบางอย่าง ที่จะสามารถปรับบทบาทและวิธีการบางอย่าง เพื่อนำไปใช้พัฒนาบุคคลในสังคมโลกปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.1.1 พฤติกรรมของเยาวชนกับความสัมพันธ์ในครอบครัวไทย

ครอบครัวมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อระดับคุณภาพและบุคลิกภาพของบุคคลในสมาชิก รวมทั้งค่านิยม เจตคติและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน วิถีชีวิตของสมาชิกครอบครัวหนึ่ง ๆ ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา ศิลปวัฒนธรรมและจริยธรรมที่มีผลต่อคุณภาพสังคม¹ เนื่องจากครอบครัวเป็นแหล่งที่ให้การอบรมเลี้ยงดู ชัดเจน ปลูกฝังลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็ยระเบียบสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและจริยธรรม รวมทั้งเป็นที่ให้ความรัก ความอบอุ่น ความปลอดภัยให้แก่สมาชิกในครอบครัว การสร้างอุดมคติ แรงจูงใจ และให้ความมั่นคงทางจิตใจแก่สมาชิก² หากความมั่นคงทางจิตใจภายในครอบครัวมีความอ่อนแอ ย่อมส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของสมาชิก โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่เป็นบุตรหลานในทางลบ เยาวชนไทยในอดีตได้รับความรักความอบอุ่นและความเข้าใจจากพ่อแม่ญาติมิตรอย่างใกล้ชิด จึงมักไม่ค่อยพบว่ามีปัญหาที่มีผลเสียแก่ตนเองและสังคม ทั้งนี้ ครอบครัวไทยในอดีตเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ซึ่งนอกจากจะมีพ่อแม่แล้วยังอาจจะมีญาติพี่น้องอื่น ๆ อาศัยร่วมอยู่ด้วย มีการประกอบอาชีพร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวทุกคนมีสถานภาพและบทบาทของตัวเองชัดเจน อย่างเช่น ผู้สูงอายุเป็นผู้อาวุโสที่ได้รับการยอมรับเคารพนับถือและทำหน้าที่พี่ร่าสอน อบรมขัดเกลาสมาชิกรุ่นหลัง ๆ ผู้ใหญ่เป็นหลักในการทำงานหรือประกอบอาชีพต่าง ๆ ส่วนสมาชิกวัยเด็กทำหน้าที่รับการถ่ายทอดความรู้ ระเบียบ ประเพณี วัฒนธรรมของสังคมของตน และเรียนรู้การดำเนินวิถีชีวิตเพื่อจะเติบโตเป็นผู้สืบทอดวงศ์สกุลต่อไป³ จะเห็นได้ว่าภาพของครอบครัวไทยในอดีตดังกล่าว บ่งถึงบรรยากาศที่ให้ความอบอุ่น มีความใกล้ชิด และเข้าใจซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี ทำให้สมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่ไม่เกิดปัญหาความขัดแย้งทางจิตใจ จึงดำรงชีวิตกันอย่างเรียบง่ายและเกิดสันติสุขเรื่อยมา

¹สมพร เทพสิทธิ์า, ครอบครัวไทยในยุคโลกาภิวัตน์ (กรุงเทพมหานคร: สมาสังคผลงเคราะห์แห่งประเทศไทย, 2538), น. 10.

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, "การศึกษาด้านความมั่นคงทางครอบครัวของกลุ่มแรงงานในภาคอุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและบริการในจังหวัดสมุทรปราการ," (รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 2540), น. 7.

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, สถาบันครอบครัวกับความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด, 2545), น. 4.

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงบ้านเมืองไปตามแนวทางเศรษฐกิจและสังคม จากเดิมครอบครัวไทยที่มีขนาดใหญ่ก็เริ่มมีขนาดเล็กลง คือมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ลักษณะการอาศัยร่วมกันของเครือญาติภายในครอบครัวเดียวกันมีปรากฏให้เห็นน้อยลงกว่าเดิม ด้วยสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางลักษณะครอบครัวไทยดังกล่าว มีส่วนทำให้เด็กซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวได้รับการถ่ายทอดแนวคิด การอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับความประพฤติ คุณธรรมและจริยธรรมจากเครือญาติน้อยลง⁴ ทำให้สัมพันธภาพและความมั่นคงทางจิตใจภายในครอบครัวลดลงตามไปด้วย ซึ่งในปัจจุบันพบว่า ลักษณะของครอบครัวไทยนั้นมีรูปแบบที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวเชิงเดี่ยว ซึ่งมีลักษณะครอบครัวที่ประกอบด้วยพ่อแม่และลูกที่มีสายเลือดเดียวกัน ครอบครัวขยายซึ่งมีลักษณะครอบครัวที่มีสมาชิกอยู่รวมกันหลายรุ่น และครอบครัวที่มีการจัดการโครงสร้างใหม่ อย่างเช่นครอบครัวที่มีเฉพาะคนแก่และเด็ก⁵ เป็นต้น

สภาพของครอบครัวไทยและความหลากหลายลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยนี้ มีปัจจัยหลายๆ อย่าง ไม่ว่าจะเป็นสภาพของครอบครัวที่มีเวลาให้กันน้อย เนื่องจากสภาพความบีบคั้นทางสังคมที่ต้องเร่งรีบและแข่งขันกันจนนำไปสู่ความเครียด ความเครียดนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว รวมถึงความล้มเหลวในเรื่องการสื่อสารกันภายในครอบครัว ค่านิยม ความมีอิสระทางความคิดของคนรุ่นใหม่ เป็นต้น ทำให้เกิดปัญหาภายในครอบครัวและมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของเยาวชนไทยในเวลาต่อมา ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยด้านพฤติกรรมของเยาวชนไทยเมื่อกว่าสองทศวรรษที่ผ่านมา ได้มีการศึกษาวิจัยถึงพฤติกรรมด้านจริยธรรมของเยาวชนไทยอยู่หลายฉบับที่ชี้ให้เห็นว่า เยาวชนที่ได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อแม่ที่ปฏิบัติต่อลูกด้วยความรักเอาใจใส่ มีความสนใจทุกซอกทุกซอในบุตรของตน มีความใกล้ชิดสนิทสนมกับลูกๆ อย่างสม่ำเสมอ รวมถึงได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันกับลูก อีกทั้งได้ให้การช่วยเหลือและให้ความสำคัญแก่ลูกของตนเองนั้น ย่อมจะเป็นผู้ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมที่ค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับเยาวชนที่ได้รับการปฏิบัติดูแลจากพ่อแม่ในลักษณะที่ตรงกันข้ามจากนี้⁶ และเยาวชนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากพ่อแม่อย่างอบอุ่น ก็มักจะพบว่ามี การอนุรักษ์วัฒนธรรมทางจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นความเอื้อเฟื้อ

⁴ เรื่องเดียวกัน, น. 6.

⁵ ดูในรายละเอียดเรื่องเดียวกัน, น. 15-20.

⁶ ศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ, "ปัจจัยทางจิตวิทยาในวัยเด็กเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของมารดาไทย," (รายงานการวิจัยฉบับที่ 32 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528), น. 5-6.

ความกตัญญูกตเวที ความซื่อสัตย์ ความมีสัมมาคารวะ หรือการยึดถือเรื่องบาปบุญ เป็นต้น ไว้ในระดับที่ค่อนข้างจะสูง⁷ เช่นเดียวกับเยาวชนที่มีความเป็นอยู่ในสภาวะแวดล้อมการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่หรือผู้ปกครองตามลักษณะดังกล่าวข้างต้น คือได้รับความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่อย่างสม่ำเสมอซึ่งในทางจิตวิทยาเรียกว่า “รักสนับสนุน” เป็นต้นเหล่านั้นนั้น ก็ย่อมจะมีเจตคติที่ดีต่อค่านิยมที่พึงประสงค์ 3 ประการ กล่าวคือความรักชาติ การปฏิบัติตามคุณธรรมในพุทธศาสนา และการมีวินัยที่ค่อนข้างสูงตามไปด้วย⁸ และการที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อลูกด้วยความรักให้ความอบอุ่นและเป็นแบบอย่างทางพุทธศาสนาแก่นบุตร ก็มีผลดีต่อการถ่ายทอดลักษณะที่พึงประสงค์หลายอย่างต่อลูกด้วย โดยเฉพาะความมีคุณธรรมและจริยธรรม⁹ สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องยืนยันได้เป็นอย่างดี และสะท้อนให้เห็นว่าพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกมาจากเยาวชนไทยนั้น อาจกล่าวได้ว่าส่วนหนึ่งที่สำคัญมาก ๆ นั้น ล้วนมีที่มาจากครอบครัวแทบทั้งสิ้น กล่าวง่าย ๆ ก็คือ ครอบครัวที่มีความพร้อมในเรื่องความรักต่อลูกและมีพื้นฐานทางจิตที่ดีย่อมส่งผลให้พฤติกรรมของลูกดีตามไปด้วยในระดับหนึ่ง ในทางตรงกันข้ามครอบครัวที่ไม่มีความพร้อมในลักษณะดังกล่าวย่อมจะทำให้ลูกมีพฤติกรรมเลวร้ายตามไปด้วย

นอกจากนี้ ลักษณะของเยาวชนไทยที่มีปัญหาทางจริยธรรมในสองทศวรรษที่ผ่านมา นั้น อาจสรุปได้ว่า วัยรุ่นที่มีปัญหาทางจริยธรรมมากที่สุดคือวัยรุ่นที่มีความขัดแย้งทางการใช้เหตุผลกับผู้ปกครองเป็นอย่างมาก และไม่ค่อยมีเจตคติที่ดีต่อพ่อหรือแม่ และกลุ่มเยาวชนที่มีสุขภาพจิตต่ำส่วนใหญ่จะพบว่าเป็นวัยรุ่นหญิง ซึ่งทำให้นักจิตวิทยาเชื่อว่า ปัญหาทางจริยธรรมของเยาวชนไทยที่ผ่านมาเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งภายในครอบครัวมากที่สุด รองลงมาคือมี

⁷ รัตดาวัลย์ พรศรีสมุท และวิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี, “ครอบครัวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางจิตใจของไทย,” (รายงานการวิจัยฉบับที่ 25 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524), น. 16-22.

⁸ ผู้ช่วยศาสตราจารย์งามตา วุฒินานนท์, “ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร,” (รายงานการวิจัยฉบับที่ 50 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536), น. 59-60.

⁹ เรื่องเดียวกัน, น. 60-61.

เจตคติต่อพ่อหรือแม่ไปในทางไม่ดี¹⁰ ตัวอย่างเช่นพ่ออาจจะตีมสุรา หรือแม่อาจจะเล่นไฟหรือการพนันต่าง ๆ ความขัดแย้งภายในครอบครัวเป็นต้นเหล่านี้ก็จะนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ โดยเยาวชนเป็นผู้กระทำเอง โดยเฉพาะวัยรุ่นหญิงที่มีความละเอียดอ่อนทางด้านจิตใจ จะเห็นได้จากที่ผ่านมามีวัยรุ่นที่มีปัญหาทางครอบครัวมากที่สุดก็คือวัยรุ่นหญิงเมื่อเทียบกับวัยรุ่นชาย และส่วนใหญ่จะเป็นวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวมีระดับเศรษฐกิจและสังคมต่ำและปานกลางและเมื่อเทียบกับแล้วจะมีมากกว่าวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะในระดับสูง และอีกกลุ่มหนึ่งก็คือวัยรุ่นที่พ่อแม่มีการศึกษาน้อย ก็ยังพบว่ามีปัญหาครอบครัวมากเช่นกันเมื่อเทียบกับพ่อแม่ที่มีการศึกษาสูง ทั้งนี้ นักวิจัยยังสามารถคาดการณ์ได้ว่า ผลที่ตามมาของวัยรุ่นที่มีปัญหาทางครอบครัวเหล่านี้จะมีปัญหาทางสุขภาพจิตและจริยธรรมด้วย กล่าวคือวัยรุ่นหญิงมีปัญหาทางสุขภาพจิตมากกว่าวัยรุ่นชาย แต่ในขณะเดียวกันวัยรุ่นชายกลับมีปัญหาทางจริยธรรมมากกว่าวัยรุ่นหญิง¹¹ ทั้งนี้ นักจิตวิทยาเห็นว่า แม้วัยรุ่นชายไทยจะมีความพร้อมทางครอบครัวหรือมีปัญหาทางครอบครัวน้อยกว่าวัยรุ่นหญิงและมีสุขภาพจิตที่ดีกว่าวัยรุ่นหญิง แต่ว่าวัยรุ่นชายก็ไม่สามารถจะมีพัฒนาการของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้มากกว่าผู้หญิง¹² วัยรุ่นชายเมื่อมีปัญหาทางพฤติกรรมต่าง ๆ จึงมักมองเห็นได้ชัดเจนกว่า ในแง่ของภาพสะท้อนที่ปรากฏออกมาทางสังคมอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ดังตัวอย่างพฤติกรรมที่ประพาศติดต่อกับหลักจริยธรรมของเยาวชนที่ผ่านมามี ไม่ว่าจะเป็นการทำร้ายร่างกาย การมั่วสุมเสพยาเสพติด หรือการข่มขืนกระทำอนาจาร เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้มีรายงานการวิจัยที่ยืนยันได้ว่า การกระทำผิดส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 85 ขึ้นไป จะเป็นการกระทำผิดของเยาวชนชาย¹³

อย่างไรก็ตาม จะพบว่าในงานวิจัยหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรและการถ่ายทอดวัฒนธรรมและจริยธรรมทางจิตใจของไทยเท่าที่ผ่านมามีความเห็นที่สอดคล้องกันคือ

¹⁰ รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉนิก, "ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกับสุขภาพจิตและจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่น," (รายงานการวิจัยฉบับที่ 26 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524), น. 181.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, น. 184-185.

¹² เรื่องเดียวกัน, น. 185.

¹³ รองศาสตราจารย์ศักดิ์ศรี บริบาลบรรพตเขตต์ และรองศาสตราจารย์สุรพล ปรานวนิช, "แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไทย," (รายงานการวิจัย สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538), น. 65.

พ่อแม่ของเยาวชนไทยในทุกระดับจะเน้นเรื่องการควบคุมพฤติกรรมความก้าวร้าวทางกายและวาจา การมีความกตัญญูต่เวทีและความจงรักภักดี มีความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ตลอดจนความเสียสละ¹⁴ เป็นต้น หรือแม้แต่การปลูกฝังทัศนคติต่าง ๆ ที่หล่อหลอมจริยธรรมในจิตใจของเยาวชนไทยที่ผ่านมาก็กังคงให้ความสำคัญพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมในระดับที่ค่อนข้างจะสูง ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างการแสดงเจตคติเกี่ยวกับเรื่องเพศสัมพันธ์เมื่อเกือบยี่สิบปีก่อน ที่สะท้อนให้เห็นถึงเจตคติของเยาวชนในสมัยนั้นต่อเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90.7 จากการสำรวจในรายงานวิจัย) ไม่เห็นด้วยกับการที่เยาวชนหรือหนุ่มสาว จะมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน โดยให้เหตุผลว่า เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องด้านศีลธรรม หรือนำมาสู่การเสียชื่อเสียง เสียอนาคต และเห็นว่ายังไม่สมควรแก่เวลา รวมถึงกลัวการตั้งครรภ์ก่อนแต่งงาน¹⁵ ซึ่งทำให้ภาพลักษณ์ของเยาวชนไทยในขณะนั้น ยังคงเป็นภาวะที่ไม่สร้างความหนักใจให้แก่ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลหรือเกี่ยวข้องในเยาวชน และหลายฝ่ายอาจจะกล่าวได้ว่ายังคงไม่วิตกกังวลกับพฤติกรรมของเยาวชนไทยในช่วงเวลานั้นมากนัก

เมื่อกระแสวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยมากขึ้น เจตคติดังกล่าวนี้ก็เริ่มลดลงเรื่อย ๆ และพฤติกรรมต่าง ๆ ของเยาวชนไทยก็เปลี่ยนไปตามอย่างรวดเร็วอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือเยาวชนไทยที่กำลังอยู่ในวัยนักศึกษา มีพฤติกรรมการใช้ชีวิตคู่อยู่ร่วมกันโดยไม่แต่งงานหรืออยู่ร่วมกันก่อนแต่งงาน อันเป็นค่านิยมที่เรียกว่า "อยู่ก่อนแต่ง" ปรากฏให้เห็นอย่างแพร่หลายในสังคมไทยปัจจุบัน จากงานศึกษาวิจัยฉบับหนึ่งพบว่า นักศึกษาชายส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อการใช้ชีวิตคู่อยู่ร่วมกันระหว่างการเป็นนักศึกษา เนื่องจากมีเหตุผลในเรื่องของความต้องการมีเพศสัมพันธ์ ความสะดวกสบายในชีวิตประจำวันเพราะได้รับการแบ่งเบาภาระหน้าที่ในการดูแลที่พักอาศัย และเครื่องแต่งกาย จากการทำมีฝ่ายหญิงเป็นผู้ทำให้รวมถึงประหยัดค่าใช้จ่ายซึ่งแบ่งกัน

¹⁴Chancha Suvannathat, "The inculcation of values in Thai children," *International Social Science Journal*, P.477-485. (France, Imprimerie des Presses Universitaires de France, Unesco, 1979) อ้างใน ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี, *ครอบครัวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางจิตใจของไทย*, น. 13.

¹⁵ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เกื้อ วงศ์บุญสิน และรองศาสตราจารย์ แพทย์หญิง เยาวรัตน์ ปรปักษ์ขาม, "ทัศนคติและพฤติกรรมทางเพศของเยาวชนไทย" ใน ดร.พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ, บรรณาธิการ, "เยาวชนไทย 2531," (รายงานการวิจัย สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), น. 80.

จ่ายค่าเช่าที่พักอาศัยกันคนละครึ่งเป็นต้น ขณะที่ฝ่ายหญิงก็เต็มใจด้วย เป็นความเห็นพ้องของทั้งสองฝ่าย ไม่ได้เกิดจากการบีบบังคับแต่อย่างใด ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เมื่อไม่สามารถอยู่ด้วยกันได้ก็เลิกกันไป โดยไม่มีข้อผูกมัดหรือรับผิดชอบต่อกัน¹⁶ โดยที่ฝ่ายนักศึกษาหญิงบางส่วนก็ยอมรับได้ถึงเปลี่ยนแปลงในอนาคต แม้ว่าจะเสียดายต่อความผิดหวังและการไม่ยอมรับของคนรอบข้างก็ตาม¹⁷ พฤติกรรมตัวอย่างของเยาวชนไทยบางส่วนข้างต้นนี้ ย่อมขัดแย้งกับทัศนคติของเยาวชนไทยเมื่อสิบกว่าปีก่อน และเป็นเครื่องชี้ชัดถึงความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับค่านิยมการมีเพศสัมพันธ์ที่เป็นไปอย่างรวดเร็วในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี ถึงแม้จะไม่ได้สะท้อนให้เห็นปัญหาต่าง ๆ ที่ตามมา แต่ก็สามารถวิเคราะห์ได้ในเบื้องต้นว่า พฤติกรรมดังกล่าวอาจจะนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ได้โดยเฉพาะปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ ปัญหาการทำแท้ง เป็นต้น ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของเยาวชนไทยและสะท้อนออกมาให้เห็นทางพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมทั้งหลายได้นั่นเอง

3.1.2 พฤติกรรมของเยาวชนภายใต้แนวคิดและวิถีชีวิตแบบไทย

การเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมของเยาวชนไทย ย่อมทำให้มีนักวิชาการและผู้ที่สนใจหลายฝ่าย ได้ศึกษาและให้ความสำคัญพฤติกรรมในด้านลบและแนวโน้มที่เป็นผลกระทบต่อสังคมไทยในอนาคตด้วย ดังนั้น พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเยาวชนไทยจึงปรากฏให้เห็นตามแนวคิดหรือมโนทัศน์ของนักวิชาการทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นนักจิตวิทยา นักพฤติกรรมศาสตร์ นักสังคมศาสตร์ รวมถึงนักศาสนา ภาพรวมของพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเยาวชน จึงมีทั้งความเป็นผู้มีกิริยาวาจานุ่มนวลอ่อนหวาน ความสุภาพเรียบร้อย ความซื่อสัตย์ และความเสียสละ เหล่านี้เป็นลักษณะที่เยาวชนไทยพึงมี และมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสังคมไทยในอนาคต ซึ่งหลายฝ่ายเห็นว่าจะขาดแคลนสิ่งดังกล่าวมากขึ้น ดังนั้น เพื่อให้เด็กไทยเป็นผู้มีคุณสมบัติอันเป็นที่รักน่ายกย่องในสังคมอนาคต จึงเป็นเรื่องที่ควรหันมาอบรมและฝึกฝนเด็กไทยให้มีคุณสมบัติของ

¹⁶โสพิณ หมูแก้ว, "อยู่ก่อนแต่ง: การอยู่ร่วมกันโดยไม่แต่งงานของนักศึกษา มหาวิทยาลัย," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), น. 39-40.

¹⁷เรื่องเดียวกัน, น. 46-50.

ผู้ดีให้เป็นเด็กดีของชาติ¹⁸ เพราะเท่าที่ผ่านมานอกจากกระแสวัฒนธรรมตะวันตกที่หลั่งไหลเข้ามาสู่สังคมไทย สิ่งที่ทำให้เยาวชนไทยละเลยและละทิ้งความดีงามแบบไทย ๆ ไปเกือบหมดสิ้น ก็คือความย่อหย่อนในบทบาทการอบรมสั่งสอนและปลูกฝัง

ดังนั้น พฤติกรรมที่พึงประสงค์นี้จึงเกิดขึ้นในแนวคิดหรือมโนทัศน์ของนักวิชาการทั้งหลาย ที่ต้องการเห็นพฤติกรรมที่ดีงามเหมาะสมคงอยู่กับความประพฤติของเด็กไทยไปพร้อมกับ การปลูกฝังค่านิยมทางจิตใจของเยาวชนไทย กล่าวคือความมุ่งหวังหรือความต้องการที่จะเห็นผู้ปกครอง พ่อแม่เน้นการอบรมเด็กทางด้านกิริยามารยาท และคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นเด็กดีเพื่อช่วยจรรโลงความดีงามนี้ไว้ ทั้งนี้ นักวิชาการต่างก็เล็งเห็นว่า ในสังคมอนาคตซึ่งมีแนวโน้มที่จะเป็นสังคมที่ “แล้งน้ำใจ” ถ้าหากพ่อแม่ยังช่วยกันเน้นให้เด็กและเยาวชนไทยให้เติบโตเป็น “เด็กดี” ต่อไปได้แล้ว เด็กและเยาวชนก็จะไม่กลายเป็น “เด็กเก่งที่ขาดคุณธรรม” ซึ่งอาจจะเป็นอันตรายแก่ประเทศชาติได้¹⁹ โดยเชื่อว่าผลของการอบรมเลี้ยงดูและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เยาวชนได้รับในระยะต้นของชีวิตจะมีอิทธิพลอย่างมากต่อการวางรากฐานชีวิตของเยาวชน พฤติกรรมของเยาวชนจะเป็นไปในทิศทางใดขึ้นอยู่กับ การถ่ายทอดประสบการณ์ การอบรมเลี้ยงดูจากผู้ปกครอง ดังนั้น การที่เด็กได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม บุคลิกภาพ และสังคมในทิศทางที่ถูกต้อง จะเป็นฐานสำคัญต่อการพัฒนาในขั้นต่อ ๆ ไปได้อย่างมั่นคง หากเด็กหรือเยาวชนไทยไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมในวัยต้น ๆ เด็กก็อาจจะมีปัญหาซึ่งยากที่จะแก้ไขได้ในอนาคต²⁰

พฤติกรรมของเยาวชนภายใต้แนวคิดและวิถีชีวิตแบบไทย จึงเป็นเรื่องของความ ต้องการที่จะเห็นการอบรมเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนด้วยความรัก การดูแลและเอาใจใส่ พุดคุยด้วยความรัก ให้ความอบอุ่นและปลอดภัยแก่เด็ก ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและญาติมิตร ให้มีความเข้าใจในการอบรมเลี้ยงดูเด็กไปในทิศทางเดียวกัน ฝึกให้เด็กเป็นคนผู้มีใจดี มีกิริยามารยาทเรียบร้อยน่ารัก มีสัมมาคารวะทั้งทางกาย วาจา และใจ ซึ่งจะช่วยให้เด็กและเยาวชนไทยมีความประพฤติที่เหมาะสมทั้งทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม ในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมค่านิยมของความเป็น “เด็กดี” สามารถแยกแยะถูกผิดได้ มีความกล้าหาญทางจริยธรรม

¹⁸ รองศาสตราจารย์ ดร. ทิศนา แชนมณี และคณะ, หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), น. 44.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, น. 45.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, น. 21-22.

ยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่น มีความมั่นใจในตนเอง ที่สำคัญคือมีระเบียบวินัย รู้จักควบคุมตนเอง มีจิตสำนึกในการผดุงความเป็นธรรมในสังคมได้ รู้จักช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อแบ่งปันผู้อื่น สามารถที่จะแสดงเอกลักษณ์ของชาติได้อย่างเหมาะสมตามโอกาส ตลอดถึงการจงใจให้เยาวชนตระหนักในความรักชาติ ฝึกปฏิบัติหลักธรรมทางพุทธศาสนา แสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นต่อความมั่นคงของชาติ และการปลูกฝังจิตสำนึกของความเป็นไทย คุณลักษณะของเด็กและเยาวชนไทยที่พึงประสงค์ดังกล่าวนี้ นั้น ส่วนหนึ่งมาจากการวิเคราะห์ทางด้านพื้นฐานความคิดความเชื่อ และความคาดหวังของคนส่วนใหญ่ที่ได้เห็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมแต่ละช่วงเวลานั้น ๆ และต้องการที่จะเห็นพฤติกรรมของเยาวชนไทยในอนาคตดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ความต้องการดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่า นำมาสู่กระบวนการกำหนดรูปแบบของพฤติกรรมเยาวชนไทยที่พึงประสงค์ ในทิศทางที่เหมาะสมและเอื้อต่อการพัฒนาสังคมได้เป็นอย่างดี เพราะสังคมที่ดีนั้นก็จะต้องการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณลักษณะหรือมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ด้วยเช่นเดียวกัน²¹ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเด็กดีย่อมทำให้สังคมดี ในขณะที่เดียวกันสังคมที่ดีย่อมทำให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดีได้

แนวคิดหรือมโนทัศน์บางส่วนที่ต้องการเห็นเยาวชนไทยมีพฤติกรรมที่ดี รวมถึงการประมวลผลงานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของเยาวชนดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นส่วนหนึ่งที่นำไปสู่แผนพัฒนาเยาวชน ซึ่งในการพัฒนาเยาวชนของชาติ ประเทศไทยถือได้ว่าให้ความสำคัญมาตลอดระยะเวลา 50 ปี โดยได้มีการกำหนดนโยบายการพัฒนาเยาวชนไทยทั้งระยะสั้นและระยะยาวมาตั้งแต่ พ.ศ. 2515 และมีการกำหนดนโยบายเพิ่มเติมทุก ๆ สิบปี ดังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยเฉพาะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2545-2549) นอกจากนี้ ยังมีนโยบายเยาวชนแห่งชาติและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนระยะยาว (พ.ศ. 2545-2554) เนื้อหาสาระสำคัญได้เน้นการพัฒนาบุคคลเป็นเป้าหมายหลัก โดยเฉพาะในการพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็น “คนดี” “คนเก่ง” และ “มีสุข” ตามที่ทราบกันดีในปัจจุบัน

ความต้องการให้เด็กและเยาวชนไทย ซึ่งอยู่ในช่วงวัยอายุไม่เกิน 25 ปี ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ซึ่งจะช่วยให้มีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้น สามารถรับมือกับสภาพเศรษฐกิจสังคม

²¹ คณะกรรมการการพัฒนาศึกษาอบรมและดูแลเด็กวัยรุ่น, วัยรุ่นวัยสร้างสรรค์เพื่อสังคมไทย ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาเด็กวัยรุ่น (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2535), น. 9.

และการเมือง ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้มีการกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้เพื่อเป็นเกณฑ์วัดผลลัพธ์ของการพัฒนา โดยส่วนใหญ่แล้วนโยบายเยาวชนแห่งชาติมีความสอดคล้องกับแนวคิดหรือมโนทัศน์ตามหลักการของนักวิชาการตามที่ระบุไว้ข้างต้น โดยเฉพาะความต้องการที่จะให้พฤติกรรมของเยาวชนไทยเป็นไปตามความประสงค์นั้น จึงมีการกำหนดคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ไว้ เมื่อเยาวชนได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมจะต้องมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ จริยธรรม คุณธรรมและมีพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบตามวัย โดยเฉพาะรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง²² ทั้งนี้เด็กและเยาวชนต้องมีศักยภาพความสามารถด้านอารมณ์ที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้เห็นพฤติกรรมภายนอกเป็นไปอย่างเหมาะสม ได้แก่ความมีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบและการควบคุมอารมณ์ที่เหมาะสมตระหนักในตนให้มีการดำเนินชีวิตบนพื้นฐาน ความมีคุณธรรมและจริยธรรม²³ โดยภาพรวมก็คือปฏิบัติตนเป็นคนดีของสังคมนั่นเอง

ในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งถือเป็นปีสุดท้ายที่จะสิ้นสุดระยะในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ปัญหาทางด้านพฤติกรรมของเยาวชนถูกมองว่า "เกิดวิกฤต" มากกว่าเดิม โดยเฉพาะปัญหาเยาวชน ที่เด็กและเยาวชนไทยมีแนวโน้มจะเสพสิ่งเสพติด เช่น ต้มสุรา และสูบบุหรี่มากขึ้น กลายเป็นปัญหาเสพติดในระดับเยาวชนที่นำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย เช่น ปัญหาการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินจากการเกิดอุบัติเหตุจราจร เพราะความมึนเมาจากการดื่มสุรา ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ได้ตั้งใจหรือไม่มีการระมัดระวัง หรือแม้แต่พฤติกรรมการเล่นการพนันของเยาวชนไทยที่ถูกมองว่า เป็นปัญหาใหญ่ที่นำไปสู่ปัญหาสังคมที่ร้ายแรงตามมา ไม่ว่าจะเป็นการชู้กรรโชก ทำร้ายร่างกาย การลักทรัพย์ ไปจนถึงการบังคับค้าประเวณี และปัญหาความเสื่อมเสียในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยสมควร ทั้งนี้เยาวชนไทยถูกมองว่ามีแนวโน้มที่จะมีเพศสัมพันธ์กันเร็วขึ้น

²²สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2545), น. 2-3. (อัดสำเนา)

²³สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, นโยบายเยาวชนแห่งชาติและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนระยะยาว (พ.ศ. 2545-2554) (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2545), น. 40-49. (อัดสำเนา)

ซึ่งถ้าไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องรวมถึงไม่มีการระมัดระวังของเยาวชน จะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น การตั้งครรภไม่พึงประสงค์ ปัญหาการทำแท้ง ปัญหาติดโรคทางเพศสัมพันธ์โดยเฉพาะโรคเอดส์ ปัญหาการล่าสอนทางเพศหรือการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่เลือก ปัญหาการซื้อขายบริการทางเพศผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และอีกหลากหลายปัญหา รวมทั้งปัญหาการบริโภควัตถุ ที่ถูกมองว่า เยาวชนไทยตกเป็นเหยื่อที่ต้องเสพยาบริโภคอย่างฟุ่มเฟือยไม่รู้จักพอดี จนนำไปสู่ปัญหาที่ทำร้ายเยาวชนทางอ้อม อีกหลายประการ เช่น ปัญหาการยอมเสียตัวของวัยรุ่นหญิงที่ขายบริการทางเพศเพื่อแลกกับเงินมาใช้จ่าย หรือแม้แต่ปัญหาทางด้านสุขภาพอันเนื่องมาจากการบริโภคอาหารที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดสภาวะโรคอ้วนคุกคามเยาวชนไทย ในขณะที่บทบาทการให้การอบรมสั่งสอนที่สำคัญจากสถาบันหลัก ๆ อย่างสถาบันครอบครัว และสถาบันศาสนาถูกมองว่า “อ่อนแอ” โดยเฉพาะสถาบันศาสนาที่มีหน้าที่ฝังฝังและส่งเสริมคุณค่าทางจริยธรรมกลับมีแนวโน้มว่ามีความห่างเหินและแปลกแยกไปจากชีวิตของเยาวชนในยุคการสื่อสารไร้พรมแดนมากขึ้น²⁴ อันอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เยาวชนไทยเห็นห่างจากหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ละเลยและไม่สนใจจะปฏิบัติตาม จนทำให้เกิดความไม่สมดุลทางพฤติกรรมด้านจริยธรรมในสังคมไทยขึ้นมากมาย ดังที่ปรากฏเป็นข่าวทางสื่อมวลชน ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาเยาวชนที่ผ่านมา อาจกล่าวได้ว่าไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยเฉพาะการพัฒนาทรัพยากรบุคคลทางด้านคุณธรรมและ จริยธรรม ซึ่งมีนักวิชาการบางท่านได้ตั้งข้อสังเกตไว้หลายประเด็นด้วยกัน เช่นการทำตามหลักการจากต่างประเทศโดยมิได้พิจารณาปรับปรุงให้เหมาะสมกับจิตใจและพฤติกรรมของคนไทย ตลอดจนจนสถานการณ์แบบไทย ๆ จึงอาจเกิดผลตรงข้ามได้ในหลายกรณี คือผลจากการจัดการพัฒนานั้นไม่ได้เป็นผลดีตามที่พบในต่างประเทศ ทั้งนี้เพราะหลักการนั้นไม่เหมาะสมกับจิตลักษณะและหรือพฤติกรรมของคนในสังคมไทย²⁵ ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นนี้ผู้วิจัยเห็นว่า สิ่งที่จะมีส่วนช่วยส่งเสริมบทบาททางพุทธศาสนาในการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ก็คือ

²⁴ กลุ่มเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, เด็กไทยในมิติวัฒนธรรม (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2548), น. 179.

²⁵ ศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน, “การพัฒนาคนเพื่อพัฒนาชาติ : งานวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทย,” ใน สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, “ชิมไปเสียงานวิจัย พฤติกรรมศาสตร์ด้านระบบพฤติกรรมไทย,” การจัดประชุมทางวิชาการ. โดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ร่วมกับคณะกรรมการแห่งชาติเพื่อการศึกษาวิจัยและพัฒนา ระบบพฤติกรรมไทย ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น 20-21 สิงหาคม 2546, น. 28. (อัคราเนา)

การศึกษาและวิเคราะห์สาเหตุด้านพฤติกรรมทางจริยธรรมตามปรากฏการณ์ในสังคมไทยปัจจุบัน และพร้อมกันนั้นก็เสนอหลักการที่เหมาะสมในการพัฒนา หรือป้องกัน และแก้ไขกับสาเหตุนั้น ๆ โดยเฉพาะหลักพุทธธรรมเรื่อง “ทมะ” ดังที่ผู้วิจัยได้เสนอไว้ข้างต้น เพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาเยาวชนไทยภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาแบบองค์รวมต่อไป

3.2 ปัญหาและสาเหตุของปัญหาเชิงจริยธรรมของเยาวชนไทยในปัจจุบัน

เนื่องจากปัญหาเยาวชนที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันนี้มีอยู่มากมาย ในข้อนี้ผู้วิจัยมีความจำเป็นที่จะจำกัดเฉพาะปัญหาเยาวชนไทยที่สำคัญบางประเด็นไว้เพื่อศึกษาวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาเชิงจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนา จากการศึกษาปรากฏการณ์ของปัญหาเยาวชนไทยที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน กล่าวได้ว่า เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างไม่เหมาะสม หรือไม่ถูกต้องตามหลักจารีตประเพณี ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ศีลธรรม และจริยธรรม จึงกลายเป็นสิ่งที่คนในสังคมเกิดการต่อต้านพฤติกรรมนั้น ๆ กล่าวคือไม่เห็นด้วย ไม่เป็นที่ปรารถนาพึงใจ หรือไม่เป็นที่ต้องการหรือยอมรับได้จากคนในสังคมส่วนใหญ่ เนื่องจากพฤติกรรมของเยาวชนดังกล่าว มีผลกระทบต่อด้านลบที่สร้างความเสื่อมเสียให้แก่ทั้งตนเองและผู้อื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องในสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้ ภาพรวมของปัญหาเยาวชนเกิดจากพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม หรือเรียกตามหลักวิชาการว่า “พฤติกรรมไม่พึงประสงค์” ซึ่งอธิบายเหตุปัจจัยได้ดังนี้

3.2.1 สาเหตุโดยทั่วไปที่ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านพฤติกรรม

เนื่องจากในงานวิจัยนี้ มุ่งอธิบายสาเหตุภายในของปัจเจกบุคคล เพื่อวิเคราะห์สาเหตุทางพฤติกรรมอันสะท้อนให้เห็นการขาดการปฏิบัติตามหลักทมะในพุทธศาสนา ดังนั้นในที่นี้จึงมิได้เน้นศึกษาสาเหตุภายนอกในรายละเอียดเชิงลึก แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงสาเหตุของปัญหาทางจริยธรรมด้านจิตใจ โดยอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลงานวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องบางส่วน และระบุพฤติกรรมของเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์ไว้ค่อนข้างจะสอดคล้องกันในหลายประเด็นด้วยกัน กล่าวคือ สาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนประพฤติตนหรือก่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์นั้น มีทั้งสาเหตุทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม บุคลิกภาพ อุปนิสัย ความเชื่อถือ และแรงจูงใจอื่น ๆ โดยอาจจะพิจารณาจำแนกได้ดังนี้

1) สาเหตุจากตัวเด็กและเยาวชนเอง เช่น สาเหตุทางด้านพันธุกรรม ความผิดปกติในระหว่างที่มารดาตั้งครรภ์ ระดับสติปัญญา ซึ่งเด็กที่เกิดมาแต่ละคนย่อมมีระดับสติปัญญาและ

ความเฉลียวฉลาดไม่ทัดเทียมกัน ภาวะทางจิตใจอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องมาจากการพัฒนาการตามวัย โดยเฉพาะวัยรุ่นตอนต้น-ตอนกลาง อารมณ์ของเด็กวัยรุ่นจะมีการเปลี่ยนแปลงง่าย สับสน อ่อนไหว ไม่มั่นคง อารมณ์ร้อนหรือเจ้าอารมณ์ ในวัยรุ่นตอนปลายจะมีอารมณ์ที่รู้ว่าตนเองด้อยหรือเด่นในด้านอะไร ในแง่ไหน วัยรุ่นจึงพยายามค้นหาอัตลักษณ์แห่งตนนั้น²⁶ ทำให้ผู้ใหญ่ไม่ค่อยเข้าใจในภาวะดังกล่าว และอาจนำมาสู่ปัญหาการเกิดช่องว่างระหว่างวัย และเกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นได้ ซึ่งสาเหตุจากตัวเด็กและเยาวชนเองนี้ จัดเป็นสาเหตุภายในที่มีความสำคัญมากที่ต้องให้ความสนใจในแง่ด้านต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยในการที่จะนำไปสู่การพัฒนาในระดับปัจเจกบุคคลต่อไป

2) สาเหตุจากครอบครัว อันเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชน เช่น ความแตกแยกของครอบครัว ความไม่สม่ำเสมอในการกวดขันพฤติกรรมและการลงโทษ โดยอาจจะเข้มงวดกวดขันความประพฤติของเด็กมากจนเกินไป หรือไม่ก็ละเลยไม่ค่อยกวดขัน เป็นต้น การขาดความอบอุ่นในครอบครัว เช่น พ่อแม่มีพฤติกรรมที่ทะเลาะเบาะแว้ง หรือทุพตีทำร้ายร่างกายกันเป็นประจำ ส่งผลต่อจิตใจลูก ทำให้กลายเป็นเด็กขาดความมั่นคงทางด้านจิตใจและอารมณ์ เมื่อถูกกดดันมากก็จะหาทางออกด้วยการกระทำผิดต่าง ๆ หรือการขาดการเอาใจใส่ดูแล ถูกปล่อยปละละเลยหรือทอดทิ้งจากพ่อแม่ ทำให้เกิดความหวาดกลัวความรักความอบอุ่น²⁷ หรือกรณีที่พ่อแม่ไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดูลูกนั้น จะเห็นได้ว่าเด็กบางคนเมื่อเกิดมาตั้งแต่แรกคลอดจนถึงห้าขวบปีแรก ก็ไม่ได้รับการเลี้ยงดูหรือถูกเลี้ยงอย่างใกล้ชิดจากพ่อแม่ เนื่องจากสภาวะทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป พ่อแม่ต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน ปล่อยให้ลูกอยู่กับพี่เลี้ยง ระยะเวลาห้าขวบปีแรกหากเด็กได้อยู่กับพี่เลี้ยงตลอดเวลาหรือมากกว่าการได้อยู่กับพ่อแม่ เด็กก็จะซึมซับรับเอาต้นแบบบางประการจากพี่เลี้ยง ที่มีส่วนทำให้เกิดความแปลกแยกทางด้านความรู้สึกผูกพันกับพ่อแม่ ทำให้มีผลกระทบด้านพฤติกรรมต่าง ๆ²⁸ เช่น ไม่เชื่อฟังพ่อแม่

²⁶ ศรีเรือน แก้วกังวาล, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย (เล่ม 2) วัยรุ่น-วัยสูงอายุ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540), น. 336.

²⁷ รองศาสตราจารย์ ดร.โสภา ชีปิลมันน์, บุคลิกภาพและพัฒนาการ: แนวโน้มสู่พฤติกรรมปกติและการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ โอ.เอส.พรินติ้งเฮ้าส์, 2536), น. 130-138.

²⁸ สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์อัจฉรา สุขารมณ, รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 23 กุมภาพันธ์ 2549.

ไม่มีความไว้วางใจต่อพ่อแม่ และอาจนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ตามมานั่นเอง นอกจากนี้ การอบรมสั่งสอนแบบผิด ๆ เช่น สอนให้เชื่ออย่างไม่มีเหตุผล สิ่งเหล่านี้สามารถมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการแสดงออก ความคิดของเด็กได้ เนื่องจากครอบครัว เป็นสถาบันที่เด็กใกล้ชิด และเกิดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา หากมีการปลูกฝัง อบรมเลี้ยงดูมาอย่างผิดรูปแบบก็ส่งผลต่ออารมณ์ของเด็กได้²⁹

3) สาเหตุจากสภาพแวดล้อมทางสถาบันการศึกษาและหรือการได้รับการศึกษาอบรมที่ไม่เพียงพอต่อการสร้างเด็กและเยาวชนให้มีคุณภาพ ทั้งนี้ สถาบันการศึกษามีบทบาทที่คล้ายคลึงกับสถาบันครอบครัว หากเด็กและเยาวชนไม่ได้รับการเอาใจใส่ในด้านการศึกษา อบรมบ่มนิสัยอย่างดีพอ ย่อมจะมีผลต่อการสร้างปัญหาทางพฤติกรรมของเด็กได้ ซึ่งนักวิชาการเชื่อว่า พฤติกรรมการกระทำผิดของเยาวชน เป็นผลส่วนหนึ่งที่ได้มาจากประสบการณ์ด้านลบที่ได้รับมาจากโรงเรียน เพราะมีข้อบกพร่องเกี่ยวกับด้านการศึกษา โดยเฉพาะข้อบกพร่องที่ไม่สามารถแก้ไข พฤติกรรมของเด็กที่ได้รับอิทธิพลจากบ้านหรือชุมชนให้ประพฤติดื้ออยู่แล้ว ข้อบกพร่องของโรงเรียนกลับทำให้เด็กเหล่านั้น ยังมีพฤติกรรมที่แย่หรือเลวร้ายลงไปอีก³⁰ ในแง่การจัดการเรียนสอนโดยเฉพาะในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าการแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ สายสามัญศึกษาและสายอาชีวศึกษา ระบบการศึกษาทั้งสองส่วนนี้ อาจกล่าวได้ว่า ไม่ได้มุ่งเน้นการสอนวิชาทางด้านศีลธรรมและจริยธรรมกันอย่างจริงจัง เช่น การเน้นวิชาศีลธรรมเป็นเพียงวิชาการหรือวิชาเลือกและไม่เน้นหน่วยกิต รูปแบบการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวนี้ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ นักเรียนหรือเยาวชนขาดความสนใจศึกษา ในที่สุดก็ละเลยและเห็นห่างจากหลักธรรมคำสั่งสอนทางศาสนา³¹ เนื่องจากผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องไม่ได้ให้ความสำคัญกับวิชาด้านศีลธรรมและจริยธรรม

²⁹พรพิมล เจียมนาครินทร์, พัฒนาการวัยรุ่น (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นอ่อนแกรมมี, 2540), น. 72-73.

³⁰Schafer, Walter E. and Polk, Kenneth, "Delinquency and the School," In the President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice, Task Force Report: Juvenile Delinquency and Youth Crime (Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1967), p. 223 อ้างใน รองศาสตราจารย์ ดร.โสภณ ขปิลมันน์. บุคลิกภาพและพัฒนาการ: "แนวโน้มสู่พฤติกรรมปกติและการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน," น. 139.

³¹สัมภาษณ์ นาวาโทธรรมบุญ วิเศษสิงห์, หัวหน้าแผนกอบรมศีลธรรม กองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ, 22 มีนาคม 2549.

เท่าที่ควร เด็กจึงไม่ได้ให้ความสนใจและอาจถือเป็นเรื่องไม่สำคัญ ประกอบกับอิทธิพลภายนอก อันเป็นสิ่งยั่วยุที่มีมากอยู่แล้วทำให้เด็กก่อปัญหาทางด้านพฤติกรรมต่างๆที่สะท้อนให้เห็นถึงการขาดจริยธรรมได้อย่างชัดเจนนั่นเอง

4) สาเหตุจากกลุ่มเพื่อน สาเหตุส่วนหนึ่งของการติดเพื่อน มาจากครอบครัวที่ปล่อยปละเลยไม่อบรมเลี้ยงดูให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูกอย่างเพียงพอ จนนำไปสู่การคบเพื่อน ถ้าคบเพื่อนดีเด็กก็ทำดีตาม หากคบเพื่อนชั่วก็ทำให้มีปัญหามาก ๗ ตามมาได้ ทั้งนี้ การรวมกลุ่มกันของเยาวชนหรือวัยรุ่นนั้น ย่อมทำให้วัยรุ่นในกลุ่ม มีค่านิยม ทศนคติ และพฤติกรรมที่คล้าย ๆ กัน หากคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมไม่ดีก็จะทำให้มีพฤติกรรมที่ไม่ดีไปด้วย ทั้งนี้ เพื่อนสามารถที่จะถ่ายทอดค่านิยมทางความคิดให้กับเด็กได้ สืบเนื่องจากวัยที่ใกล้เคียงกัน มีความสนใจในสิ่งเดียวกัน มีความชอบที่คล้ายคลึงกัน ทำให้เกิดการเลียนแบบการแลกเปลี่ยนทางอารมณ์ซึ่งกันและกันได้ง่าย และมีอิทธิพลทำให้เด็กเกิดการคล้อยตามได้ง่าย³² เช่น อาจมีเรื่องของการถูกชักจูงหรือชี้แนะส่งเสริมในการกระทำผิดต่าง ๆ ในกลุ่มของเพื่อน การสนับสนุนการสร้างค่านิยมในกลุ่มเพื่อน ในทางที่ผิดและยกย่องผู้กระทำผิดว่าเป็นคนเก่ง หรือชักจูงให้ขัดขึ้นคำวาทกล่าวตักเตือนจากพ่อแม่ เป็นต้น

5) สาเหตุจากสภาพชุมชนและสิ่งแวดล้อมทางสังคม เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรจนทำให้เกิดปัญหาชุมชนแออัด ซึ่งทำให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน และนำไปสู่การสร้างพฤติกรรมที่เป็นปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย เช่น ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม ปัญหาการศึกษา โดยเฉพาะปัญหาการไร้การศึกษาที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมและศีลธรรมสภาพแวดล้อมดังกล่าวเหล่านี้ชักจูงให้เด็กและเยาวชนหันไปสู่อบายมุขและอาชญากรรมได้ง่ายขึ้น ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมทำให้เด็กและเยาวชนหันหลังและห่างเหินจากหลักธรรมคำสอนทางศาสนา รวมถึงแหล่งยั่วยุต่าง ๆ ในปัจจุบันที่ล้วนทำให้เยาวชนหลงเพลิดเพลินอยู่กับวัฒนธรรมกระแสค่านิยมทางวัตถุ จนมองเห็นหลักธรรมคำสอนเป็นสิ่งที่ล้าสมัย ทำให้ขาดที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ที่จะทำให้มีความมั่นคงเพื่อฟันฝ่าอุปสรรคหรือมรสุมชีวิต อันเป็นเหตุให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา³³ โดยเฉพาะปัญหาการฆ่าตัวตายของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเรื่องต้นแบบหรือตัวอย่างที่ไม่ดี เนื่องจากเด็กและเยาวชนถือเอาผู้ใหญ่เป็นตัวอย่าง เมื่อผู้ใหญ่

³²พรพิมล เจียมนาครินทร์, พัฒนาการวัยรุ่น, น. 73.

³³สุชา จันทน์เอม, การวิจัยเรื่องปัญหาการกระทำผิดของเด็กและวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2522), น. 20-21. (อัดสำเนา)

ทำไม่ดี ซึ่งรวมถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่าง ๆ เช่น มีกิริยาวาจาหยาบคาย มีความประพฤติเสื่อมเสีย ชอบดื่มสุรา และทะเลาะวิวาท ติดยาเสพติด ทำให้เด็กและเยาวชนได้พบเห็นแต่สิ่งที่ไม่ดี จึงทำให้เกิดการลอกเลียนแบบหรือจดจำเป็นตัวอย่างไปกระทำสิ่งที่ไม่ดี³⁴ รวมถึงสาเหตุของความขัดแย้งทางวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมตะวันตกที่หลังไหลเข้ามาและมีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชน อันมีส่วนให้เด็กกระทำตามโดยขาดการพิจารณา หรือขาดการชี้แนะที่ถูกต้อง และหลงชื่นชมหรือยอมรับค่านิยมที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสมมาประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะค่านิยมทางวัตถุที่ทำให้เกิดความฟุ้งเฟ้อ รวมถึงการกระทำผิดจารีตประเพณี วัฒนธรรม และศีลธรรมที่ตั้งงาม

6) สาเหตุจากสื่อมวลชน ในยุคโลกไร้พรมแดนกล่าวได้ว่า ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารมวลชนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนกระตุ้นให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชนได้ง่ายขึ้น อิทธิพลที่สำคัญของสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อเจตคติและการแสดงออกทางพฤติกรรมของเยาวชน ก็คือสื่อทุกรูปแบบ ที่นำไปสู่ปัญหาเยาวชนต่าง ๆ เช่น การก่ออาชญากรรมทางด้านร่างกาย อาชญากรรมทางเพศ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอื่น ๆ เนื่องจากสิ่งที่ถูกถ่ายทอดทางสื่อมวลชนในรูปแบบของ โทรทัศน์ วิทยุ ภาพยนตร์ หรือหนังสือพิมพ์ สื่อทางอินเตอร์เน็ต เป็นต้นเหล่านี้ ล้วนทำให้เด็กเกิดความรู้สึกคล้อยตามและลอกเลียนแบบได้ง่าย เพราะเด็กวัยรุ่นมีจินตนาการสูง สามารถคิดการต่อไปเองได้³⁵ และเมื่อนำเอารูปแบบตัวอย่างดังกล่าวที่ไม่ดีหรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมด้านลบไปแสดงพฤติกรรมที่ตนอยากลอง อยากกระทำ โดยไร้ซึ่งการพิจารณาความถูกต้องเหมาะสม ก็จะทำให้เกิดปัญหาตามมาได้ ซึ่งสาเหตุโดยทั่วไปอันเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนตามที่ได้ระบุไว้ข้างต้น อาจแบ่งเป็น 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ สาเหตุอันเป็นปัจจัยทางด้านชีววิทยา (biology) เช่น การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติด้านร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะพัฒนาการความเป็นวัยรุ่นของเยาวชน สาเหตุอันเป็นปัจจัยทางด้านสังคมวิทยา (sociology) เช่น สภาพแวดล้อม แบบอย่างหรือต้นแบบทางสังคม และสาเหตุอันเป็นปัจจัยทางด้านจิตวิทยา (psychology) เช่น ผลที่ได้รับทางสภาพจิตใจ การขาดความรักความอบอุ่น เป็นต้น และเมื่อก้าวโดยสรุป สาเหตุของปัญหาต่าง ๆ สามารถจำแนกได้เป็น 2 สาเหตุ คือ สาเหตุภายในที่เกิดจากภาวะภายในจิตใจของเยาวชนเอง กับสาเหตุภายนอก คือสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งที่เป็น บุคคล สังคม วัฒนธรรม การสื่อสารมวลชน และต้นแบบหรือตัวอย่างที่มีส่วนให้เยาวชนก่อพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์

³⁴ เรื่องเดียวกัน, น. 22.

³⁵ พรพิมล เจียมนาครินทร์, พัฒนาการวัยรุ่น, น. 73.

3.2.2 สาเหตุของปัญหาเชิงจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนา

ปัญหาของเยาวชนไทยปัจจุบัน เมื่อพิจารณาในแง่พุทธศาสนา ปัญหาหรือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ก็คือพฤติกรรมที่แสดงออกมาขัดกับหลักจริยธรรมในทางพุทธศาสนา ซึ่งพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในทัศนะพุทธศาสนานั้น เกิดจากความขัดแย้งและไม่สอดคล้องสัมพันธ์กันด้วยดีหรือเป็นไปในทางไม่ดีระหว่างพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาของแต่ละบุคคล ดังนั้น พฤติกรรมปัญหาของเยาวชนที่ปรากฏในปัจจุบันนี้ จึงสามารถอธิบายในเบื้องต้นตามหลักพุทธศาสนาได้ว่า เกิดจากการกระทำที่เป็นผลมาจากสภาวะภายในจิตใจของปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นไปตามอำนาจของกิเลส หรืออยู่ภายใต้เงื่อนไขของกิเลส 3 ตระกูล ได้แก่ โลกกิเลส โสภกิเลส และโมหกิเลส³⁶ ซึ่งเรียกว่า “อกุศลมูล”³⁷ คือสิ่งที่เป็นรากเหง้าของอกุศล ต้นเหตุของอกุศล ต้นเหตุแห่งความชั่ว (unwholesome roots or roots of bad actions)³⁸ หรือต้นตอที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดความไม่ดีทั้งหลาย ทั้งในด้านของการกระทำที่เป็นพฤติกรรมส่วนบุคคล และพฤติกรรมกลุ่มบุคคล³⁹ ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งอธิบายพฤติกรรมส่วนบุคคลได้แก่พฤติกรรมของเยาวชนเป็นหลัก ดังนั้น กิเลสมูลหรืออกุศลมูลดังกล่าวจึงเป็นสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ซึ่งมาจากภายในของปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มนุษย์สร้างปัญหาหรือก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลกระทบทั้งต่อตนเองและต่อสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งกิเลสทำให้มนุษย์ประพฤตินิสัยผิดศีลธรรม เพราะกิเลสได้ชื่อว่าเป็นแดนเกิด (ต้นตอหรือมูลเหตุ) ของความชั่วทั้งปวง⁴⁰ พฤติกรรมไม่พึงประสงค์จึงเกิดจากต้นตอของกิเลสทั้งสามประการดังกล่าวข้างต้น ทั้งนี้ พุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์ระหว่างจิตกับกาย ในฐานะที่มีความสัมพันธ์ต่อการแสดงความรู้สึกทางนามธรรมให้มีผลออกมาเป็นได้ทั้งนามธรรมและรูปธรรม เมื่อจิตเกิดการปรุงแต่งจากปัจจัยภายนอกและถูกบงการด้วยกิเลสต่าง ๆ จึงทำให้แสดงออกทางพฤติกรรมคือทางกายหรือวาจา จะเห็นได้ว่าการกระทำหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกมาไม่ว่าจะเป็นทางวาจา ได้แก่การพูด หรือทางร่างกาย ได้แก่การกระทำหรือ

³⁶ พระมหาธีระพล สุขแสง, "การศึกษาคำสอนเรื่องกิเลสในพุทธศาสนาเถรวาท," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), น. 66.

³⁷ ที.ปา. (แปล) 11/393/292.

³⁸ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, น. 358.

³⁹ ดูรายละเอียดได้ใน พระมหาธีระพล สุขแสง, เรื่องเดียวกัน, น. 66-76.

⁴⁰ ชู. อิติ.อ. (บาลี) 56-57/226.

พฤติกรรมต่าง ๆ การแสดงออกมามีลักษณะต้องอาศัยกันระหว่างจิตกับกายจึงแสดงอาการออกมาได้ เพราะจิตเป็นปัจจัยสำคัญในการแสดงออกของการกระทำนั้น หากจิตใจที่ดีการกระทำที่แสดงออกย่อมออกมาดี หากจิตใจที่ร้ายการกระทำก็ไม่ดีตามไปด้วย⁴¹ ซึ่งในกรณีเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเยาวชนนี้ ผู้วิจัยจะได้ยกตัวอย่างไว้เป็นประเด็นเพื่อวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาเชิงจริยธรรมตามหลักพุทธศาสนา โดยยึดเอาต้นตอที่เป็นกิเลสมูลหรือสาเหตุของปัญหาทางพุทธศาสนาเป็นหลักในการพิจารณาดังต่อไปนี้

3.2.2.1 ปัญหาเยาวชนที่แสดงออกในลักษณะโลภะ

ปัญหาพฤติกรรมของเยาวชนที่เนื่องกับโลภะที่เห็นได้อย่างโดดเด่น อาจพิจารณาจากความต้องการภายในของเยาวชนที่สะท้อนออกมาในรูปแบบต่างๆ อย่างเช่น ปัญหาพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ของเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยอยากรู้และอยากลอง จึงเป็นแรงผลักดันให้แสดงพฤติกรรมออกมาจากความต้องการภายใน ทั้งนี้ คำว่า “โลภะ” ตามนัยในทัศนะทางพุทธศาสนาก็คือความอยากได้ ในที่นี้หมายถึงกามตัณหา⁴² ความอยากได้กามคุณหรือความทะยานอยากในกาม เป็นสภาวะของความกำหนัดด้วยอำนาจความใคร่ เมื่อปัจจัยภายนอกที่เป็นตัวเสริมให้เยาวชนมีเพศสัมพันธ์มีอยู่มากมาย โดยเฉพาะสาเหตุภายนอกที่ส่วนหนึ่งนั้นเกิดจากสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อทางอินเทอร์เน็ต ภาพยนตร์ หนังสือ ที่เผยแพร่เป็นรูปภาพหรือภาพยนตร์ลามก อนาจาร ซึ่งเป็นการเสนอข้อมูลทางเพศที่ไม่ถูกต้องแก่เด็กและเยาวชน ทำให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้และหมกมุ่นเรื่องเพศก่อนวัยอันควร⁴³ ซึ่งการเปิดรับข่าวสารจากสื่อในเรื่องเพศดังกล่าวข้างต้นถือเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของเยาวชนได้เป็นอย่างดี⁴⁴ ประกอบกับธรรมชาติความต้องการ

⁴¹พนอม บุญเลิศ, “ความสัมพันธ์ระหว่างจิตกับกายในพุทธปรัชญาเถรวาท,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), น. 51.

⁴²อง.จกท. (แปล) 22/106/627; อภ.วิ. (แปล) 35/917/573.

⁴³จงกลณี ไตสกุลวงศ์, “การวิเคราะห์วาทกรรมการให้ความหมายสื่อสิ่งพิมพ์ลามกของ 9 สถาบันในสังคมไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542), น. 155-156.

⁴⁴อรอุษา จันทร์วิรุจ, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาสุศึกษาและพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2544), น. 72-79.

อยากรู้ อยากลอง และอยากกระทำกิจกรรมทางเพศในวัยรุ่นที่มีอยู่แล้วในระดับที่สูง ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างในงานวิจัยฉบับหนึ่งที่ได้ทำการศึกษาทัศนคติและประสบการณ์เกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ของเยาวชน แม้เยาวชนที่สำรวจจะเป็นกลุ่มตัวอย่างในต่างจังหวัดยังพบว่า เหตุผลที่เยาวชนโดยเฉพาะเพศชายมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกเป็นเพราะความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งมีมากถึงร้อยละ 87.2⁴⁵ ผนวกกับภาวะความรู้สึกยับยั้งชั่งใจอ่อนแอ จึงเป็นแรงผลักดันให้เยาวชนแสดงพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ออกมาในรูปแบบต่างๆ ง่ายขึ้น เนื่องจากวัยรุ่นเป็นกลุ่มที่อยู่ในวัยที่มีความต้องการทางเพศสูงสุด จึงไวต่อการกระตุ้นมากกว่ากลุ่มอื่นๆ⁴⁶ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาพฤติกรรมทางเพศในเยาวชนตามมาอีกมากมาย เช่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร หรือการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรส (อยู่ก่อนแต่ง) ซึ่งนอกจากจะเป็นเพราะปัจจัยทางด้านชีววิทยา (biology) และปัจจัยทางด้านสังคมวิทยา (sociology) แล้ว ปัจจัยด้านจิตวิทยา (psychology) ก็เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งเสริมการมีเพศสัมพันธ์ในหมู่เยาวชนหรือวัยรุ่นอย่างรวดเร็ว เกี่ยวกับประเด็นนี้ รองศาสตราจารย์ ดร. จันทรวีภา ดิลกสัมพันธ์ นักวิชาการด้านเพศศึกษา ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า

โดยธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนย่อมมีความต้องการความรัก ต้องการที่จะรัก และเป็นผู้ถูกรัก ต้องการเป็นเจ้าของ และต้องการความอบอุ่นทางใจ ดังนั้น ถ้าบุคคลใดประสบปัญหาขาดความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว ขาดความรัก ขาดความอบอุ่น ขาดคนเข้าใจ หรือมีปัญหากระทบกระเทือนจิตใจไม่ว่าในทางใด ๆ ก็ตาม ก็อาจทำให้ต้องแสวงหาความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม เพื่อมาชดเชยหรือสร้างความพึงพอใจให้กับตนเอง และมีเพศสัมพันธ์ตามมาได้⁴⁷

⁴⁵Pimonpan Isarabhakdi, "Sexual attitudes one experience of rural Thai youth," (Institute for Population and Social Research Publication: Mahidol University, 2000), p. 54.

⁴⁶สุธีรา คุณธรรม, "การศึกษาปัญหาและการจัดการกับปัญหาของนักศึกษาชายระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ชั้นปีที่ 1 อันเนื่องมาจากการเห็นภาพโป๊ในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ไทยรายวันฉบับวันอาทิตย์," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), น. 6.

⁴⁷รองศาสตราจารย์ ดร.จันทรวีภา ดิลกสัมพันธ์, เพศศึกษา (กรุงเทพมหานคร: ศิลปบรรณาการ, 2543), น. 99-100.

ดังนั้น ปัญหาพฤติกรรมกรรมที่มีเพศสัมพันธ์ของเยาวชนจึงมีความเด่นชัดและเนื่องกับโลกกิเลสมาก ทั้งนี้ พฤติกรรมที่เป็นผลมาจากกิเลสมูลประเภทโลภะ จะแสดงอาการในรูปของความอยาก ซึ่งเป็นความอยากที่เป็นไปในฝ่ายของการทุจริตหรือเป็นบทบาทเชิงลบที่กีดกันวิถีชีวิตของมวลมนุษย์ออกจากครรลองแห่งความถูกต้องชอบธรรม⁴⁸ หรือความดีงามเหมาะสม ซึ่งพฤติกรรมส่วนบุคคลในส่วนที่เป็นปัญหาดังกล่าวนี้ อาจสังเกตได้จากภาวะหรืออาการเหล่านี้ คือ มีความรู้สึกพอใจ มีความอยากได้ ทั้งในระดับธรรมดาและเป็นความอยากในระดับรุนแรงซึ่งเรียกว่า "ความมักมาก" หรือมีลักษณะที่อยู่ในข่ายของความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว ซึ่งเป็นลักษณะของการแสวงหา เสาะหา หรือไฝหาที่แฝงอยู่กับความเชื่อผิด ๆ (มิจฉาทิฎฐิ) มีอาการของการเพ่งเล็งอยากได้มาเป็นเจ้าของ ในที่นี้อาจหมายถึงรสสัมผัสแห่งกามรส หรือความรัก โดยรวมก็คือ มีความพอใจ อยากได้ มีความเห็นแก่ตัว ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมกรรมที่มีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นหรือเยาวชนก็มีที่มาจากกิเลสกลุ่มนี้เช่นกัน ซึ่งปัญหาเยาวชนที่จัดเข้าหรือเนื่องกับโลกะนั้น มีลักษณะที่หลากหลายรูปแบบ เช่น ปัญหาการเล่นพนันในหมู่เยาวชน ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนจากประเด็นที่นักวิชาการได้ระบุไว้ว่า

พื้นฐานของความคิดอยากเล่นการพนันก็คือ "ความโลภ" กล่าวคือ การเล่นพนันและได้เงินมาก็จะทำให้อยากเล่นพนันอยู่เรื่อยไป หากเล่นเสียก็เกิดการข้องใจว่าแพ้พนันไปได้อย่างไร ทำให้เกิดความอยากที่จะได้เงินที่เสียไปนั้นคืน เมื่อเสียเงินไปมากก็อยากเล่นการพนันด้วยเงินจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อจะได้ถอนทุนคืน ส่วนคนที่เล่นได้ก็อยากได้มากขึ้นเรื่อย ๆ และเล่นการพนันด้วยการทุ่มจำนวนเงินที่มากขึ้นตามไปด้วย⁴⁹

ดังนั้น เยาวชนที่ตัดสินใจเล่นการพนัน จึงมีส่วนทางความคิดความต้องการหรือมีความโลภในจิตใจกันทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยอยากรู้อยากลอง ซึ่งในปัจจุบันย่อมเป็นที่ทราบกันดีว่า การพนันสามารถที่จะนำพาให้เยาวชนไปพบกับความชั่วทุกรูปแบบที่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา นอกจากจะทำให้เสียทรัพย์ ไม่มีอนาคต เยาวชนหลายคนที่หลงเข้าไปในวงจรการพนัน เช่นการพนันฟุตบอล หากเล่นเสียแล้วไม่มีเงินจ่ายให้แก่เจ้ามือก็ทำ

⁴⁸ ชันทอง วิชาเดช, "การศึกษาวิเคราะห์เรื่องขันติในพุทธศาสนาเถรวาท," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), น. 160.

⁴⁹ นายแพทย์สายฝน สุวรรณ และแพทย์หญิงอภิญา ฤกษ์ฤทธิญา, การพัฒนาจิตใจลูก (ชลบุรี: เมืองใหม่สิ่งพิมพ์, 2546), น. 109-110.

ให้เกิดปัญหาตาม เช่นการตัดสินใจไปทำในสิ่งที่ผิดกฎหมายเพื่อที่จะได้เงินมาใช้หนี้การพนัน หรือในรายที่เป็นเยาวชนหญิงอาจจะจำเป็นต้องขายตัวแลกเงินเพื่อนำไปใช้หนี้ ที่รุนแรงและเลวร้ายไปกว่านั้นก็คือ หากไม่มีเงินจ่ายหนี้การพนัน เยาวชนก็อาจจะถูกทำร้ายจนถึงขั้นเสียชีวิตได้

3.2.2.2 ปัญหาเยาวชนที่แสดงออกในลักษณะก้าวร้าว(โทสะ)

พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเยาวชนที่เนื่องกับโทสะซึ่งเห็นได้ชัดเจนในปัจจุบัน ก็คือ ปัญหาการใช้ความรุนแรงและความก้าวร้าว กล่าวได้ว่าความรุนแรงในวัยรุ่นนั้นมีอยู่หลากหลายรูปแบบ เช่น การจับกลุ่มหรือยกพวกทำร้ายกันระหว่างนักเรียนนักศึกษาต่างสถาบัน ซึ่งส่วนใหญ่จะพบมากในนักเรียนอาชีวะ หรือพฤติกรรมการรวมกลุ่มของวัยรุ่นชายที่แสดงพฤติกรรมจุดหญิงสาวไปรุมข่มขืน เป็นต้น พฤติกรรมมั่วสุมและแสดงความก้าวร้าวรุนแรงอย่างกรณีนักเรียนอาชีวะยกพวกตีกัน เมื่อมองสาเหตุภายนอก โดยเฉพาะปัจจัยด้านสังคมวิทยา นักวิชาการบางท่านเชื่อว่าเกิดจากโครงสร้างทางสังคมที่หลอหลอมความรู้สึกนึกคิดที่ทำให้เยาวชนพยายามก่อความรุนแรงขึ้นมา ทั้งนี้ โครงสร้างทางสังคมเป็นตัวกำหนดให้ต้องเป็นเช่นนั้น กล่าวคือ นักเรียนอาชีวะมีความรู้สึกที่ตนเป็นกลุ่มที่ถูกสังคมตราหน้าว่ามีผลการเรียนอ่อนหรือมีคุณค่าน้อยกว่านิสิต นักศึกษามหาวิทยาลัย ด้วยเหตุนี้เยาวชนกลุ่มนี้จึงต้องแสวงหาอัตลักษณ์ของตนเอง วิธีแสวงหาคือรวมตัวกันแล้วแสดงอัตลักษณ์นั้นด้วยการก่อเหตุทะเลาะวิวาทกัน⁵⁰ ประกอบกับการได้รับการปลูกฝังความเชื่อที่ผิด และจากการที่เยาวชนมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นปมด้อยไม่ได้รับการยอมรับในสังคมเช่นนี้ ทำให้เยาวชนไม่รู้สึกมีความภูมิใจในตนเอง จึงพยายามหาจุดเด่นไปในทางที่ไม่ดี เมื่อเยาวชนมีความเชื่อหรือความคิดลักษณะแบบเดียวกันนี้รวมตัวเป็นกลุ่มกันได้จึงนำไปสู่ความรู้สึกที่มั่นใจขึ้น เกิดความกล้ามากกว่าการอยู่ลำพังคนเดียว และทำให้ไม่รู้สึกว่าต้องกลัวเกรงใคร จึงก่อพฤติกรรมก้าวร้าวและใช้ความรุนแรงต่อกัน⁵¹ ซึ่งหากพิจารณาเฉพาะภายในของบุคคลคือภาวะความรู้สึกนึกคิดของตัวเยาวชนเองอย่างที่นักวิชาการเห็นว่าเยาวชนที่สามารถแสดงพฤติกรรมรุนแรงเช่นนี้ได้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเกิดจากความนึกคิดหรือมีความเชื่อความเข้าใจในตัว

⁵⁰นายแพทย์ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์, เลี้ยงลูกวัยรุ่นยากตรงไหน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, 2547), น. 26.

⁵¹รองศาสตราจารย์ ดร.อารี พันธุ์ณี, รู้ใจรู้จักถอดรหัสลูกวัยรุ่น (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไยใหม่, 2547), น. 24-25.

ของเยาวชนที่รับรู้และเก็บความเชื่อไว้อย่างผิด ๆ ที่ได้รับการปลูกฝังกันมาอย่างไม่ถูกต้อง⁵² พฤติกรรมดังกล่าวนั้นในทัศนะพุทธศาสนาอาจกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากกิเลสอีกประเภทหนึ่ง โดยเฉพาะความรู้สึกที่เป็นปมด้อย หรือความสำคัญตนว่าแยกว่าคนอื่นจัดเป็นมานะกิเลส⁵³ เมื่อรวมกับการยึดถือค่านิยมที่ผิด (มิจฉาทิฏฐิ) จึงมีลักษณะเป็นผู้มีมานทิฏฐิ เนื่องจากเป็นกิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในสันดานของปุถุชนซึ่งไม่สามารถทำลายหรือละได้เด็ดขาด แต่สามารถทำให้เบาบางได้⁵⁴ หรือสามารถยับยั้งควบคุมได้นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของเยาวชนสามารถอธิบายตามหลักพุทธศาสนาได้ว่า เกิดจากกิเลสมูลตระกูลโทสะเป็นสาเหตุสำคัญ จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเยาวชนก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน พฤติกรรมดังกล่าวจึงเป็นภาพสะท้อนของกิเลสตระกูลโทสะได้อย่างเด่นชัด เนื่องจากบุคคลไม่สามารถควบคุมหรือกำกับขอบเขตให้อยู่ในความปกติได้⁵⁵ ซึ่งเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมปัญหาการใช้ความรุนแรงจึงมีผลมาจากกิเลสมูลทั้ง 3 ประการ คือ โสภะ โทสะ โมหะ ซึ่งแสดงบทบาทรวมกันอยู่ในพฤติกรรมเดียวกัน ในขณะที่กระทำสิ่งที่ไม่ดีต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในเหตุการณ์เดียวกัน กล่าวคือ โมหมูลจิตเป็นตัวหนุนให้จิตเกิดโลภะ คืออยากจะทำลายสิ่งนั้นสิ่งนี้ หรืออยากจะทำร้ายคนนั้นคนนี้เป็นต้น และมีโทสะเป็นตัวนำไปสู่การกระทำ ทั้งนี้เนื่องจากทัศนะพุทธศาสนาเห็นว่า โมหมูลจิตเป็นตัวหนุนให้จิตเกิดโลภะ บ้าง เกิดโทสะบ้างตามอารมณ์ที่น่ายินดีและไม่ยินดี⁵⁶ ปัญหาความก้าวร้าวและใช้ความรุนแรงในเยาวชนจึงปรากฏชัดในฐานะที่เป็น "โทสเหตุ"⁵⁷ คือมีอารมณ์ของความโกรธที่เป็นตัวกระตุ้นความอยากจะทำลายหรือทำร้าย เนื่องจากไม่สนใจหรือไม่มีเหตุผลทางปัญญาคอยคิดยับยั้ง เพราะถูกโมหะครอบงำ และหนุนให้การกระทำที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมความก้าวร้าวและรุนแรงแล้วแสดงผลขึ้นในที่สุด ซึ่งจะสังเกตได้จากการแสดงผลออกมาในรูปแบบของความรุนแรงเพราะความ

⁵² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁵³ อภ.สง.อ. (บาลี) 577/313.

⁵⁴ พระมหาธีระพล สุขแสง, "การศึกษาคำสอนเรื่องกิเลสในพุทธศาสนาเถรวาท," น. 45.

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน, น. 32.

⁵⁶ พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร สิวตฺตวณฺโณ), จิตวิทยาในพระอภิธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543), น. 25.

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, น. 27.

ขัดเคือง ความสะใจ หรือไม่พอใจ ซึ่งมีอาการโกรธและอาฆาตต่อกันนั่นเอง ถ้ามองในแง่จิตวิทยาก็ จะมีความชัดเจนมาก และสามารถยืนยันได้ว่าปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าว นั้นมาจากกิเลสตระกูล โทสะ ทั้งนี้ นักวิชาการด้านจิตวิทยาได้ระบุไว้ว่า “พฤติกรรมก้าวร้าว หมายถึง การขาด ความสามารถที่จะระงับอารมณ์โกรธ และการโต้ตอบทางกายและทางวาจาอย่างไม่สมควร ซึ่งเป็น การทำลายสิ่งของและทำร้ายผู้อื่น”⁵⁸ จึงอาจสรุปได้ว่า ปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าวและความรุนแรง ของเยาวชนนั้นมีสาเหตุทางจริยธรรมที่เนื่องอยู่กับกิเลสมูลทั้ง 3 อย่าง แต่แสดงออกอย่างโดดเด่น ที่กิเลสตระกูลโทสะ

3.2.2.3 ปัญหาเยาวชนที่แสดงออกในลักษณะของโมหะ

ปัญหาเยาวชนที่เนื่องกับโมหะ อาจพิจารณาได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกมาในรูป ของความโง่เขลา เบบ้าปัญญา มัวเมา ประมาทเลินเล่อ หรือขาดปัญญาพิจารณาเหตุผลความ ถูกต้องดังตามความเป็นจริง⁵⁹ ลักษณะของโมหะอีกนัยหนึ่ง ก็คือ ความไม่รู้ ความไม่เห็น⁶⁰ ใน ที่นี้หมายถึงความไม่รู้จักคิดพิจารณาเห็นความดีที่เกื้อกูลหรือเป็นประโยชน์แก่ตนเอง ทำให้เสีย โอกาสต่อการพัฒนาให้ตนเองเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าและมีศักยภาพที่ดีได้ ตรงกันข้ามกลับทำให้ ตนเองตกอยู่ในความเสื่อม อย่างเช่น ความมัวเมาในอบายมุข คือการดื่มสุราหรือติดยาเสพติด หรือการเล่นพนัน หรือแม้แต่การหลงอยู่ในโลกสมมติได้แก่โลกของคนติดเกม โลกของการใช้ อินเทอร์เน็ตที่แฝงไปด้วยความหลอกลวง และนำไปสู่อันตรายหลากหลายรูปแบบ ดังตัวอย่าง พฤติกรรมการติดเกมในระดับเยาวชนที่เห็นได้ชัดก็คืออาการติดเกม ความเพลิดเพลินอยู่ในโลก สมมติ เกิดความหลงใหลอยู่กับสิ่งที่ตนเองไม่สามารถจะมีหรือสร้างขึ้นได้ในโลกความเป็นจริง ดังนั้น ในโลกของเกมจึงเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความมัวเมาติดใจอย่างมากกับเยาวชน ดังจะเห็นได้ จากข้อความตอนหนึ่งในหนังสือผู้สื่อข่าวออนไลน์ที่กล่าวถึงโลกของคนติดเกมไว้ว่า

ในสังคมของเกมมีการพัฒนาถึงขั้นแต่งงานกันในเกม การนัดเลี้ยงรุ่น การสร้าง บ้านร่วมกัน เหมือนกับชีวิตจริงเกือบทุกประการ เป็นการลอกเลียนชีวิตจริงมาได้

⁵⁸ ศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ, “ความเชื่อและการปฏิบัติทาง พุทธศาสนาของคนไทย: การปลุกฝังอบรมและคุณภาพชีวิต,” น. 157.

⁵⁹ พระมหาธีระพล สุขแสง, “การศึกษาคำสอนเรื่องกิเลสในพุทธศาสนาเถรวาท,” น. 69.

⁶⁰ อภิ.วิ. (แปล) 35/909/568.

ในเกม หลายคนมีความสุข เพราะชีวิตจริงนั้นพ่ายแพ้ และมีอุปสรรคมากมาย โดยที่ไม่สามารถเอาชนะและฝ่าฟันได้ เขาจึงชื่นชอบชีวิตในเกมเพราะหากพ่ายแพ้เมื่อไหร่ ก็สามารถรีจิสต์ (regist) ตัวเองใหม่ เหมือนกับการเกิดใหม่ ซึ่งในชีวิตจริง ไม่สามารถทำอย่างนั้นได้⁶¹

ลักษณะของการติดเกมดังกล่าวข้างต้น จึงแสดงให้เห็นว่า เยาวชนไม่รู้จักรับใช้ปัญญาพิจารณาแยกแยะสิ่งสมมติออกจากความเป็นจริง มัวเมากับสิ่งที่เป็นมายาโดยไม่มีสติ หลงใหลกับสิ่งที่ตอบสนองความสุขที่ฉาบฉวย แต่มีผลร้ายที่แอบแฝง หากจำนวนเยาวชนที่มีอาการติดเกมอย่างมัวเมาไม่รู้จักรับแยกแยะแบ่งเวลาให้ถูกต้องเหมาะสมเช่นนี้มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่มีผลต่อศักยภาพที่ดีของเยาวชนได้มากเท่านั้น โดยเฉพาะปัญหาด้านจิตใจและปัญญาที่มีผลเชื่อมโยงกับสุขภาพกาย รวมถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ในที่สุดก็คือผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ เพราะบุคคลที่ถูกโมหกิเลสครอบงำจะไม่สามารถเป็นผู้นำประเทศชาติไปสู่การพัฒนาที่ดีได้

ดังนั้น การที่เด็กหรือเยาวชนติดเกม ก็เพราะเกิดความอยากคือตัณหาคอยบงการให้เกิดการกระทำหรือการแสวงหาเพื่อให้ได้มาซึ่งการเล่นเกมน โดยมีโมหะเป็นสาเหตุใหญ่อันเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมหลงใหลและติดใจอยู่กับการเล่นเกม มีพฤติกรรมที่เป็นไปในลักษณะมัวเมา ซึ่งความมัวเมานี้ ในทางพุทธศาสนาถือว่าเป็นอุปกิเลสคือ “มทะ”⁶² ที่จรมาเพราะอำนาจโมหะ ทำให้ภายในจิตใจมีความเศร้าหมอง⁶³ และทำให้บุคคลลุ่มหลงและเพเลิดเพลินกับกิจกรรมนั้น ๆ จนไม่ได้สติ ซึ่งไม่มีแม้แต่จะคิดพิจารณาไตร่ตรองแยกแยะดูความเหมาะสมหรือเลือกที่จะเล่นให้เป็นเวลา หรือตามโอกาสอันสมควรเพื่อการเรียนรู้ และหรือเพื่อการฝึกทักษะให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ดังนั้น กิเลสอันเป็นสาเหตุที่สร้างปัญหาเกี่ยวกับการเล่นเกมนี้ จึงเห็นชัดว่า เพราะมีโมหกิเลสเป็นบ่อเกิดสำคัญที่บุคคลไม่สามารถจะหยุดคิดเพื่อยับยั้งความอยากเล่น (อันมีโลภะ-ตัณหาอันเป็นกระแสวิกฤตที่เกิดร่วมกัน) ไปได้ วิธีแก้ปัญหาลูกติดเกมจึงอยู่ที่ว่าจะสร้างปัญญาอย่างไร เพื่อให้มีวิชาทำลายโมหกิเลสให้เบาบางลง ซึ่งเมื่อพิจารณาตามลักษณะดังกล่าวข้างต้นนี้ ความอยากเล่นเกมก็ยังถือว่าเป็นสาเหตุรองที่พอจะยับยั้งได้ แต่

⁶¹ปราณ เบญญา, ผีเสื้อออนไลน์, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลอยจันทร์, 2548), น.153.

⁶²ม.ม. (แปล) 12/71/63-64.

⁶³ม.ม.อ. (บาลี) 1/71/181.

ถ้าหากไม่มีปัญญา โมหะก็เข้าครอบงำปัญหาที่เกิดขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งถ้าไม่สามารถควบคุมหรือหรือยับยั้งความต้องการเล่นด้วยความมีสติปัญญา นอกจากนี้ ปัญหาเยาวชนทั้งหลายในปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่า จัดอยู่ภายใต้โมหิเลสทั้งหมด เนื่องจากพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากโมหิเลสล้วนมีลักษณะร่วมกับความโลภ และความโกรธได้ในทุกระดับ ขึ้นอยู่ว่ามีมากหรือน้อยเท่านั้น เพราะโมหิเลสสามารถเกิดกับอกุศลจิตได้ทุกดวงตามที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

กล่าวโดยสรุป ปัญหาเยาวชนทั้งหลาย เมื่อพิจารณาในแง่ปัจจัยที่เป็นสาเหตุภายใน เฉพาะปัจเจกบุคคล เป็นผลมาจากความโลภ ความโกรธ และความหลง ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่า ปัญหาทางพฤติกรรมของเยาวชนไทยนั้น พฤติกรรมบางอย่างแสดงออกหรือเด่นชัดในแง่ของโลภะ คือมีโลภะนำ โดยมีโมหะเสริม พฤติกรรมบางอย่างแสดงออกหรือเด่นชัดในแง่โทสะ คือมีโทสะนำ โดยมีโมหะเสริม และหรือพฤติกรรมบางอย่างที่แสดงออกมาเด่นชัดในแง่ของโมหะ คือมีโมหะนำ โดยมีโทสะหรือโลภะเป็นตัวเสริม ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ทั้งนี้ เมื่อมีปัจจัยภายนอกเป็นตัวการสำคัญที่เปรียบเสมือนเหยื่อที่ล่อให้ติดกับดัก กล่าวคือ สิ่งที่เป็นตัวเร้า ยั่วเย้า ดึงดูด กระตุ้น หรือทำลายต่อกิเลสทั้งหลายของปัจเจกบุคคล เมื่อปัจจัยทั้งสองโคจรมาพบกันโดยไม่มีไม่การสะกັดกัน ไม่มีการควบคุมไว้ หรือถ้าจะกล่าวให้ตรงประเด็นก็คือขาดการปฏิบัติตามหลักทมนั่นเอง จึงเกิดการก่อตัวของปัญหาต่าง ๆ ตามมา ดังที่ปรากฏให้เห็นได้ในปัจจุบัน

3.3 ปัญหาทางพฤติกรรมของเยาวชนที่มาจากกรขาดทมะ

ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ภาพรวมของปัญหาทางพฤติกรรมของเยาวชนทั่วไป เพื่อชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมภายในจิตใจของเยาวชนที่ขาดการปฏิบัติตามหลักทมนั้นมีลักษณะอย่างไรบ้าง ซึ่งการศึกษาพฤติกรรมที่บ่งชี้ว่าเป็นการขาดทมนั้น จะทำให้มองเห็นหน้าที่ของทมะในแง่ที่มีบทบาทในการนำไปใช้พัฒนาพฤติกรรมเยาวชนได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

3.3.1 ตัวอย่างพฤติกรรมประเภทโลภะที่มาจากกรขาดทมะ

ปัญหาทางพฤติกรรมกรณีเพศสัมพันธ์ของเยาวชน ที่มีสาเหตุมาจากความอยากรู้อยากลองและเป็นความต้องการทางธรรมชาตินั้นเป็นประเด็นสำคัญที่นักวิชาการมองว่า เป็นเพราะตัวเยาวชนเองขาดการควบคุมความต้องการในเรื่องเพศให้อยู่ในภาวะที่เหมาะสมหรือพอดี กล่าวคือ การขาดการควบคุมแรงดันทางเพศหรือการเหนียวรั้งจิตใจของตนเองไม่ให้เกิดเป็นทาสของกามารมณ์ในเด็กหรือเยาวชนนั้น เป็นปัญหาสำคัญ แม้ว่าแรงดันทางเพศหรือกามารมณ์เป็น

ธรรมชาติที่สำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของความเจริญเติบโต รวมถึงเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพและความรักของคนเราตามหลักชีววิทยา แต่การควบคุมหรือการเหนี่ยวนำก็ยิ่งเป็นเรื่องจำเป็นที่คนเราจะต้องกระทำควบคู่กันไปจนกว่าจะถึงเวลาหรือโอกาสอันสมควร⁶⁴ ดังนั้นปัญหาทางเพศในวัยรุ่นจึงสะท้อนให้เห็นว่าส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดการควบคุมตนเองให้อยู่ในความพอดีหรือเหมาะสม

ลักษณะดังกล่าวข้างต้นนี้ ย่อมเป็นทำนองเดียวกันกับปัญหาการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยในหมู่เยาวชน แม้ว่าปัจจัยส่วนหนึ่งจะพบว่ามาจากภายนอกซึ่งเกิดจากการยอมรับค่านิยมทางวัตถุ การเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีของผู้ใหญ่ หรือสาเหตุอื่น ๆ ก็ตาม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวเยาวชนเองนั้น นักวิชาการมองว่า การที่เด็กหรือเยาวชนใช้จ่ายเงินให้หมดไปกับการตามกระแสบริโภคทางวัตถุนั้น เป็นเพราะเยาวชนไม่มีการควบคุมพฤติกรรมของตนเองในเรื่องของการรู้จักที่จะเลือกใช้หรือบริโภคให้ถูกต้องเหมาะสมหรือพอดีกับสถานะตนเอง เยาวชนที่ไม่ได้รับการสั่งสอนหรือปลูกฝังเรื่องการควบคุมการใช้จ่าย มักจะมีแนวโน้มกลายเป็นคนใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย การที่เด็กไม่ได้รับการฝึกเรื่องการใช้จ่ายเงินทำให้เด็กใช้จ่ายเงินอย่างไม่เกิดประโยชน์สูงสุด โดยใช้จ่ายไปตามที่ใจต้องการปราศจากการคิดใคร่ครวญ ไม่ชั่งน้ำหนักพิจารณาถึงประโยชน์ที่ควรได้รับ ทำให้ไม่เห็นคุณค่าของเงิน ในที่สุดจะสร้างนิสัยความเคยชินไม่คิดที่จะยับยั้งหรือประเมินว่าควรใช้เงินที่มีอยู่นั้นทำสิ่งใดให้มีคุณค่า⁶⁵

นอกจากนี้ การที่เยาวชนไม่รู้จักควบคุมตนเองในเรื่องการรู้จักใช้จ่ายให้เหมาะสม จนนำไปสู่พฤติกรรมที่เป็นปัญหาตามมานั้น นักจิตวิทยาเชื่อว่า ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเยาวชนไม่ได้รับการปลูกฝังในเรื่อง “การมีวินัยในตนเอง” จากพ่อแม่หรือผู้ปกครองอย่างจริงจังและเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดตั้งแต่เด็กเล็ก จึงสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนเนื่องจากขาดวินัย ซึ่งวินัยในที่นี้หมายถึง “ความสามารถในการควบคุมตนเอง”⁶⁶ ซึ่งถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่มีวินัยในตนเองก็จะไม่สามารถควบคุมตนเองในเรื่องพื้นฐานได้ และมักจะมีผลต่อความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมตนเองในเรื่องต่าง ๆ ที่ยากขึ้นไป เช่น อดอยากได้ในสิ่งที่ตนต้องการเพราะถูกกระตุ้นจาก

⁶⁴ สุชาติ โสมประยูร และวรรณิ โสมประยูร, เพศศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2531), น. 55.

⁶⁵ ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, เลี้ยงลูกวัยเบรียวไม่ให้เลี้ยงตกขอบ (กรุงเทพมหานคร: ชัคเซสมิเดีย, 2544), น. 36-38.

⁶⁶ นายแพทย์ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์, เลี้ยงลูกวัยรุ่นยากตรงไหน, น. 14.

สิ่งช่วยภายนอกที่มีอิทธิพลอย่างมาก ทั้งนี้ หากวินัยในตนเองไม่เข้มแข็งก็จะทำให้เด็กเสียความเป็นตัวของตัวเองจนนำไปสู่ปัญหาที่เลวร้ายได้⁶⁷

ดังนั้น พฤติกรรมประเภทโทษะที่มาจากการขาดทักษะ ก็คือ การไม่รู้จักระเบียบยัง ห้ามใจตนเองต่อความอยากมี อยากได้ ความต้องการทางเพศ หรือไม่รู้จักระเบียบดีแก่สถานะของตนเอง ที่สำคัญก็คือ ไม่รู้จักเลือกเสพบริโภคในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม หรือแสดงพฤติกรรมทางเพศที่ถูกต้องเหมาะสมได้ หากเยาวชนสามารถคิดวิเคราะห์และแยกแยะถึงผลดีและผลเสียได้ สามารถยับยั้งความต้องการที่เกิดจากความโลภได้ พฤติกรรมที่เป็นผลมาจากการขาดทักษะก็จะไม่ปรากฏเป็นปัญหาขึ้นในสังคมไทย

3.3.2 ตัวอย่างพฤติกรรมประเภทโทษะที่มาจากการขาดทักษะ

ปัญหาเยาวชนมีพฤติกรรมก้าวร้าวและชอบใช้ความรุนแรง เมื่อวิเคราะห์ถึงอารมณ์และจิตใจของเยาวชนเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรง เรามักจะพบว่า ธรรมชาติภายในจิตของวัยรุ่นเป็นตัวแปรที่สำคัญในการนำไปสู่ปัญหาความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ อย่างเช่น อารมณ์หุนหันพลันแล่น นักวิชาการบางท่านมีความเห็นว่า ความหุนหันพลันแล่นในวัยรุ่นหรือเยาวชนโดยทั่วไป แม้จะเป็นคนละเรื่องกับความก้าวร้าวหรือการใช้ความรุนแรง เนื่องจากอารมณ์หุนหันพลันแล่นในวัยรุ่นบางครั้งไม่จำเป็นต้องก่อพฤติกรรมความก้าวร้าวรุนแรงเสมอไป แต่ในบางครั้งก็ไปด้วยกันได้ กรณีที่เยาวชนแสดงความก้าวร้าวหรือก่อความรุนแรงขึ้นมาเพราะอารมณ์ของโทสะกิเลส นั้น มีสาเหตุมาจากภายในคือการขาดความยับยั้งชั่งใจตนเอง⁶⁸ ซึ่งถ้ามองให้ลึกลงไป ก็จะเห็นว่า โดยธรรมชาติของเด็กวัยรุ่นอาจจะมีใจร้อนได้ และสามารถจะขาดความยับยั้งชั่งใจได้ตลอดเวลา ซึ่งจะต้องยับยั้งไม่ให้ก่อความเสียหายหรือไม่ให้เกิดความรุนแรงอย่างที่เป็นปัญหาอยู่ขณะนี้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่ที่กระบวนการป้องกัน การวางแผนในการจัดการ และการควบคุมเพื่อให้เยาวชนสามารถระงับยับยั้งพฤติกรรมความก้าวร้าวหรือใช้ความรุนแรงของตน พฤติกรรมความก้าวร้าวและการใช้ความรุนแรงจึงสะท้อนให้เห็นว่า เยาวชนขาดการควบคุม หรือยับยั้งใจตนเอง เมื่อมีความโกรธก็กระทำไปตามกิเลสโดยที่ไม่มีการหยุดหรือระงับไว้ ดังเช่นที่แพทย์หญิงคุณหญิงพรทิพย์ โจนส์สันท์ ได้ระบุไว้ว่า

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน, น. 43-44.

พื้นฐานความเป็นมนุษย์ทั่ว ๆ ก็อาจจะเหมือนกับที่เขาวชนหรือวัยรุ่นได้แสดงออก คือเวลาโมโหก็อยากเอาชนะ โมโหมาก ๆ ก็อยากทำร้ายกับฝ่ายตรงข้าม เช่นเดียวกับเวลาที่มีความใคร่ก็อยากจะทำลายลงกับใคร เพียงแต่สิ่งเหล่านี้ถูกควบคุมโดยความรู้ผิดชอบชั่วดี... ความรุนแรงที่เพิ่มขึ้นหรือเกิดขึ้นในตัวเขาวชน ไม่น่าจะเกิดจากกิเลสตัณหาที่เพิ่มขึ้น แต่น่าจะเป็นเพราะวัยรุ่นขาดการควบคุมมากกว่าตรงจุดนี้เองที่ถือเป็นสิ่งสำคัญ... ทั้งนี้ ความรุนแรงซึ่งเกิดภายในจิตใจของเขาวชนซึ่งถือเป็นเรื่องธรรมชาติ ซึ่งสามารถที่จะระงับได้ด้วยตัวเขาวชนเอง แต่ที่มีระดับที่เพิ่มความรุนแรงทางอารมณ์ เนื่องมาจากสภาพภายนอกทางสังคมที่แวดล้อมเขาวชนนั้นไว้⁶⁹

ทัศนะดังกล่าวนี้ ในอีกแง่หนึ่งเราจะเห็นว่า โทสกิเลสที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของเขาวชนนั้นเป็นสิ่งที่มียอยู่แล้วหรือเกิดขึ้นได้ในทุกขณะ ซึ่งไม่ได้หมายความว่าโทสกิเลสจะมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นจนนำไปสู่พฤติกรรมที่รุนแรง แต่เป็นผลมาจากการควบคุมหรือการยับยั้งที่มีไม่มากพอหรือแทบจะไม่มีการข่มคุมยับยั้งไว้เลย เปรียบเหมือนเชื้อไฟที่ยังไม่ได้ดับให้สนิท เมื่อไม่ได้ป้องกันเชื้อไฟก็สามารถลุกเป็นเพลิงได้ตลอดเวลาหากมีเชื้อฟืนที่อยู่ใกล้กับเชื้อไฟ ซึ่งการควบคุมจึงมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงที่แสดงออกมาทางพฤติกรรมของเขาวชน ก็คือการใช้หลักทมะ พฤติกรรมความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากเขาวชน จึงสะท้อนให้เห็นถึงการขาดการควบคุมตนเอง ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า ก่อนที่จะสร้างพฤติกรรมรุนแรงขึ้นนั้น เขาวชนไม่ได้ใช้สติปัญญาที่จะเป็นตัวนำไปสู่การระงับยับยั้งพฤติกรรมก้าวร้าวได้ ดังนั้น ในสภาวะแวดล้อมทางสังคมปัจจุบัน ที่หนุนให้เกิดพฤติกรรมดังกล่าวนี้ได้ง่าย ก็ยิ่งจะต้องมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกการรู้จักระงับยับยั้งซึ่งใจตนเอง การควบคุมตนเองอย่างมีสติปัญญาให้มากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ดังนั้น พฤติกรรมประเภทโทสะที่มาจากการขาดทมะ ก็คือ การไม่รู้จักยับยั้ง ห้ามใจข่มคุมความพลุ่งพล่าน ความอาฆาต ความแค้นเคือง หรือความคิดประทุษร้าย ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ได้ใช้สติปัญญาเลือกทำในสิ่งที่ดี ด้วยการหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งแล้วรู้จักแสดงพฤติกรรมที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคม

นอกจากนี้ พฤติกรรมความรุนแรงที่แสดงให้เห็นถึงการขาดทมะ อาจมีที่มาหรือสาเหตุที่เกิดจากกิเลสตระกูลอื่น ๆ แล้วมาปรากฏชัดในกิเลสตระกูลโทสะ เช่น พฤติกรรมความ

⁶⁹ แพทย์หญิงคุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์, วัยรุ่น... วุ่นวาย... สดใสหรือแสบซ่า (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2546), น. 19.

รุนแรงเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเพศในระดับเยาวชน เนื่องจากอาจหมกมุ่นในกามารมณ์มาก โดยเฉพาะพฤติกรรมที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนไทยกลายเป็นยุวอาชญากรทางเพศได้นั้น นายแพทย์ ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ ผู้เชี่ยวชาญกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้ออกมาระบุว่า เป็น เพราะได้รับการซึมซับสิ่งที่ไม่ดีมาตั้งแต่อายุ 3-5 ขวบ ทำให้ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ ไม่รู้จักถูก หรือผิดเมื่อเติบโตขึ้น และเมื่อถึงวัยศึกษาเล่าเรียนไม่ได้รับการปลูกฝังเรื่องวินัยและใฝ่รู้⁷⁰ จึงมีผล ให้มีปัญหาการใช้ความรุนแรงในเรื่องเพศได้ จากการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างตัวแทนเยาวชน บ้านกาญจนาภิเษกกับเยาวชนในสถานพินิจ เกี่ยวกับข้อมูลเยาวชนที่เคยทำผิดคดีข่มขืนพบว่า เยาวชนที่ก่อคดีทำไปเพราะขาดความยั้งคิด ปล่อยให้อารมณ์พาไป และนอกจากจะถูกยั่วจาก สิ่งเร้าภายนอกแล้ว เมื่อมีการใช้สารเสพติดต่าง ๆ ก็ยิ่งทำให้ผู้ก่อคดีไม่สามารถควบคุมตนเองได้ เมื่อเกิดต้นตอ ก็จะหาทางระบายด้วยวิธีต่าง ๆ⁷¹ และหนึ่งในการหาทางออกด้วยการระบายก็คือ การก่อพฤติกรรมที่รุนแรงทางเพศ ได้แก่การรุมโทรมข่มขืนเยาวชนเพศหญิง เป็นต้น พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเพศนี้ เบื้องต้นจะเห็นได้ว่าเกิดจากกามตัณหา แต่เมื่อ ความต้องการนี้เกิดความรุนแรงมากขึ้นโดยไม่มีที่ระบายอย่างถูกต้องหรือควบคุมไว้ให้เหมาะสม ก็เกิดความเก็บกดจนนำไปสู่ความคิดประทุษร้าย (โกรธ)⁷² อารมณ์พลุ่งพล่านเพราะกระแสตัณหา ที่เป็นตัวหนุนให้บุคคลมีจิตใจหรือความรู้สึกนึกคิดมุ่งประทุษร้าย และก่อให้เกิดพฤติกรรมรุนแรง ทางเพศได้ในเวลาต่อมา ทั้งนี้เนื่องจากการสะสมกิเลสทั้งโลภะและโมหะในระดับที่รุนแรงมากขึ้น ท้ายที่สุดจึงออกมาในรูปของโทสะ คือ ความคิดประทุษร้ายที่ก่อให้เกิดการทำร้ายหรือทำลาย⁷³ กลายเป็นพฤติกรรมทางด้านอาชญากรรมทางเพศนั่นเอง ทั้งนี้ ก็เนื่องจากบุคคลผู้กระทำคือ เยาวชนไม่สามารถหาทางระบายออกที่เหมาะสมได้ ไม่สามารถควบคุมกิเลสที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ตนได้

พฤติกรรมดังกล่าวนี้เป็นไปในลักษณะเดียวกับพฤติกรรมการติดเกม ที่นำไปสู่ความรุนแรงในตอนท้าย โดยออกมาในรูปแบบของการก่ออาชญากรรมหรือมีพฤติกรรมที่รุนแรง เช่น

⁷⁰ กองบรรณาธิการ, "สลดสังคมไทย เด็กนักเรียนบ้าเซ็กซ์ ชันยุวอาชญากร," เดลินิวส์ (1 กันยายน 2547): 1, 8.

⁷¹ กองบรรณาธิการ, "เตือนใจหลักภัยรุมโทรม ไม่โปี ไม่เทียว ไม่เมา," การศึกษาวรรณ 5/206 (ธันวาคม 2547): 40-41.

⁷² อภ.วิ. (แปล) 35/891/560.

⁷³ อภ.วิ. (แปล) 35/909/568.

กรณีเด็กนักเรียนชายชั้น ม.3 ใช้อาวุธมีดปลายแหลมจี้คอบุตรสาวเจ้าของร้านค้าเป็นตัวประกัน เพื่อต่อรองขอเงินจำนวนสองพันบาท เนื่องจากต้องการนำเงินไปใช้หนี้เพื่อนที่ขอยืมมาเล่นเกม "ฮันเตอร์เอ็กซ์" (Hunter X) จนที่สุดได้ก่อเหตุร้ายดังกล่าวขึ้น⁷⁴ ซึ่งในเบื้องต้น ก็มีสาเหตุมาจาก ความโลภ อยากเล่นเกม และมีอาการเล่นจนติด ทำให้เกิดเป็นหนี้และในที่สุดก็ก่อเหตุรุนแรงขึ้น ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นว่า กีเลททั้ง 3 ตระกูลนี้มีอิทธิพลต่อการสร้างพฤติกรรมไม่พึงประสงค์เป็นอย่างยิ่ง หากเยาวชนมีความอ่อนแอต่อสภาพัยยุ ยั่วเย้าเหล่านี้เป็นต้น ลุ่มหลงเพลิดเพลิน ปล่อยให้ทำตามใจอยาก ก็จะทำให้เยาวชนก่อปัญหาขึ้นได้ง่าย เพราะไม่ได้มีจิตใจที่เข้มแข็งเพื่อระงับความต้องการที่เป็นโทษเหล่านั้นไว้ได้ ตัวอย่างดังกล่าวนี้ จึงสะท้อนในเรื่องของการสะกดกัน การหักห้ามใจ การควบคุมอารมณ์ตนของเยาวชนได้อย่างชัดเจน ในแง่ของการที่จะรู้จักเลือกกระทำในสิ่งที่ดี หรือไม่กระทำในสิ่งที่ไม่ดีด้วยตนเอง

3.3.3 ตัวอย่างพฤติกรรมประเภทโมหะที่มาจากกรวดมทะ

พฤติกรรมที่เป็นปัญหาในประเภทโมหะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อมโหะที่ค่อนข้างจะชัดเจนใน ประเด็นนี้ ก็คือตัวอย่างปัญหาการที่เด็กหรือเยาวชนติดเกม กล่าวคือพฤติกรรมปัญหาที่เนื่องกับ โมหะ ได้แก่ปัญหาที่เป็นลักษณะของการถูกหลอกลวง หรือถูกมอมเมาให้หลงเพลินกับสิ่งที่เป็น โทษมากกว่าคุณ ซึ่งปัญหาในเยาวชนที่พบบ่อยในปัจจุบันก็คือ ปัญหาเด็กหรือเยาวชนติดเกม ทั้ง เกมคอมพิวเตอร์หรือเกมออนไลน์ หรือเกมจากอินเทอร์เน็ต ที่เกินปริมาณที่เหมาะสม หรือเกิน ขอบเขตความพอดีในแง่ของการเรียนรู้ ทั้งนี้ จากข้อมูลในวรรณกรรมเชิงวิชาการยืนยันได้ว่า เด็ก หรือวัยรุ่นไทยส่วนใหญ่ใช้อินเทอร์เน็ตไปในทางด้านบันเทิงมากกว่าด้านประเทืองปัญญา⁷⁵ เมื่อใช้ จนเกินขอบเขตจึงกลับกลายเป็นโทษขึ้น ปัญหาการติดเกมเมื่อพิจารณาตามทัศนะพุทธศาสนาใน แง่ของสาเหตุที่เป็นต้นตอจึงอาจจะไม่ใช่ความหลงใหลหรือมัวเมาในเกม (โมหะ) เพียงด้านเดียว แต่รวมถึงความอยากเล่นเกมด้วย (โลภะ) ดังจะเห็นได้จากที่วัลลภ ตังคณานูรักษ์ อดีตสมาชิก วุฒิสภากรุงเทพมหานคร ได้ระบุอาการที่เยาวชนติดเกมไว้ว่า "โรคติดเกม ถือเป็นโรคใหม่ที่มา

⁷⁴ กองบรรณาธิการ, "ม.3 คลั่งเกม จี้ตัวประกัน ติดฮันเตอร์เอ็กซ์ ชูขอ 2 พันล้างหนี้," คม ชัด ลึก (5 มีนาคม 2548): 1, 14.

⁷⁵ อมรสุข สิทธิสาคร, เด็กพันธุ์ใหม่...วัย X Click ชีวิตวัยรุ่นไทยยุคปี 2000 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สารคดี, 2544), น. 147.

พร้อมกับเทคโนโลยี สาเหตุที่ทำให้เด็กติดเกมเพราะเกมสามารถตอบสนองความต้องการของเด็กได้ 3 เรื่อง คือ 1)ความท้าทายและต้องการเอาชนะ 2)การพนันขั้นต่อ และ 3)สนองความรุนแรงในตัวเด็ก ทำให้เด็กหลายคนลุ่มหลงมัวเมาอยู่กับเกมและเป็นโรคติดเกมในที่สุด”⁷⁶ ดังนั้น การที่เยาวชนติดเกม จึงเป็นเพราะความติดใจหลงใหลและเพลิดเพลินอยู่ในรูปแบบของเกมต่าง ๆ เมื่อไม่สามารถระงับยับยั้งหรือไม่สามารถที่จะควบคุมปริมาณในการเล่นให้เหมาะสมได้จึงนำไปสู่ปัญหาที่กระทบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

นอกจากนี้ ปัญหาเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร ปัญหาความฟุ่มเฟือยในเรื่องวัตถุนิยม ตลอดจนการติดยาเสพติด และการพนันในหมู่เยาวชนนั้น เมื่อพิจารณาและวิเคราะห์ในเชิงลึก อาจกล่าวได้ว่า จัดเข้าในพฤติกรรมประเภทโมหิกเลส ที่บ่งชี้ให้เห็นว่าเป็นการขาดหลักพระ โดยเฉพาะปัญหาการพนันที่เกิดขึ้นในหมู่เยาวชนไทย ซึ่งถือเป็นแพชชันอันตรายที่ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอีกมากมาย และสาเหตุที่นำเยาวชนเข้าสู่วงจรการพนันต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเพราะการคบเพื่อนที่ไม่ดีที่ชักจูงไปในทางที่ผิด การไม่ได้รับคำแนะนำหรือชี้แนะจากความรักความหวังดีจากพ่อแม่ผู้ปกครอง หรือแม้แต่การไม่มีความเป็นตัวของตัวเองในวัยรุ่น เป็นต้นเหล่านี้ถือเป็นปัจจัยภายนอก ซึ่งนักวิชาการมองว่า เมื่อเยาวชนไม่ได้รับการปลูกฝังในเรื่อง “การคิดอย่างมีเหตุผล” หรือการคิดที่ใช้ปัญญา นำ เยาวชนจึงไม่ได้ใช้ความคิดพิจารณาตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง ทำให้ดล่ำก้าวพลาดเข้าไปสู่วงจรอันตรายในการพนันรูปแบบต่าง ๆ⁷⁷ ดังนั้น การรู้จักคิดเพื่อการยับยั้งการที่จะนำตนไปสู่วงจรการพนันนั้น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่เยาวชนจะต้องตระหนักเพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาขึ้นมา

ยิ่งไปกว่านั้น ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร หรือการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่เลือกในวัยรุ่นบางกลุ่มหรือบางคนนั้น ซึ่งนอกจากจะชี้ให้เห็นว่าเยาวชนไม่สามารถใช้สติเพื่อหยุดยั้งความอยากตามความต้องการของตนเองจนนำไปสู่พฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสมตามที่ได้ระบุไว้ในข้อ 3.3.1 แล้ว ยังสะท้อนให้เห็นว่า เยาวชนไม่ได้ใช้สติและปัญญาเพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีที่ถูกต้อง เพื่อควบคุมหรือทำลายอวิชชา ความหลงใหล ความมัวเมาใฝ่หาในรูปหรือเพศตรงข้าม โดยมีได้พิจารณาไตร่ตรองด้วยปัญญาหาเหตุผลที่ถูกทำนองคลองธรรม เพื่อการควบคุมและหรือยับยั้งพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ ทำให้โมหิกเลสมีบทบาทที่สำคัญในการสร้าง

⁷⁶ทีมข่าวคุณภาพชีวิต หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน, “‘เด็กติดเกม’ มรณภัยใกล้ตัวคุณ,” ใน *เด็กไทยวัยกึ่ง* (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิทยทรรศน์, 2547), น. 108.

⁷⁷รองศาสตราจารย์ ดร.อารี พันธุ์มณี, *รู้ใจรู้จักถอดรหัสลูกวัยรุ่น*, น. 35.

พฤติกรรมเช่นนี้ออกมา ดังนั้น พฤติกรรมที่เนื่องกับโมหะที่เป็นแนวร่วมกับโลภะ (ความอยากคือ กามตัณหา) จึงแสดงให้เห็นถึงการขาดการปฏิบัติตนตามหลักทมะอย่างเห็นได้ชัดอีกประการหนึ่ง ด้วย เช่นเดียวกันกับกรณีปัญหาทางพฤติกรรมกรรมการติดยาเสพติด พฤติกรรมการเล่นการพนัน หรือ แม้แต่พฤติกรรมการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เป็นต้นเหล่านี้ ก็ล้วนมีข้อบ่งชี้ให้เห็นว่า เป็นการขาดทมะแทบ ทั้งสิ้น โดยเฉพาะปัญหาทางพฤติกรรมกรรมการบริโภควัตถุ การใช้จ่ายฟุ่มเฟือยของเยาวชนที่มีโลภะ เป็นตัวนำ หรือเป็นต้นตอใหญ่ คือความอยากมี อยากได้ จะมีไว้เพื่อเสริมอัตลักษณ์ของตนหรือ อยากรู้อย่างไรก็ตาม ปัญหาการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยนี้ แม้ว่าจะมีต้นตอคอยบงการให้แสงงงามมาด้วยวิธีการ ต่าง ๆ นั้น เมื่อวิเคราะห์ในเชิงลึก ก็พบอีกว่า นอกจากจะเป็นความอยากมี อยากได้ หรือต้องการมี ไว้ครอบครองแล้ว พฤติกรรมที่แสดงว่าขาดทมะ ก็คือพฤติกรรมที่มีโมหะเป็นตัวหนุนนำ และถูก ครอบงำด้วยมิจฉาทิฏฐิ กล่าวคือไม่มีความคิดในทางสร้างสรรค์ ไม่ได้ไตร่ตรอง พิจารณา ใคร่ครวญด้วยปัญญาที่จะรู้จักฉลาดซื้อ ฉลาดใช้ ฉลาดบริโภค อย่างเหมาะสม หรือเป็นประโยชน์ และไม่ให้เกิดความโลภที่นำไปสู่ปัญหาคือความทุกข์อยากมี อยากได้ จนกลายเป็นปัญหาต่อ ตนเอง เช่นเสียสุขภาพและปัญหาเยาวชนต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว

กล่าวโดยสรุป พฤติกรรมที่เกิดจากการขาดทมะก็คือ พฤติกรรมที่เป็นปัญหาเชิง จริยธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเยาวชนไม่ได้ใช้หลักทมะเป็นตัวเสริมสร้างความคิดที่มีอยู่ในตน และ ไม่ได้ขีดขวางการกระทำที่จะนำไปสู่ความเสื่อมเสียหรือเกิดโทษจนเป็นปัญหาตามมานั่นเอง หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เยาวชนไม่ได้ใช้หลักทมะคือยับยั้งความอยาก ความต้องการ ไม่ได้ควบคุม อารมณ์โกรธเกลียดเคียดแค้นหรือระงับโทสะ ไม่สามารถสกัดกั้นความมัวเมาเพื่อทำลายอวิชชา คือโมหะที่เกิดภายในจิตใจตน และหรือไม่สามารถควบคุมไว้ให้อยู่ในความดีงามถูกต้องเหมาะสม ในขณะที่เดียวกันก็ไม่สามารถที่จะรู้จักเลือกทำในสิ่งที่ดีมีประโยชน์ ในแง่ของการพัฒนาตนเองไป ในทางที่ดีได้ ดังนั้น ปัญหาเยาวชนส่วนหนึ่งจึงสะท้อนให้เห็นว่า เกิดจากความล้มเหลวทางการ ไม่สามารถบังคับตัวเองได้ ดังจะเห็นได้จากปัญหาต่าง ๆ ของเยาวชนไทยปัจจุบัน เช่น ปัญหาการ มีพฤติกรรมมั่วสุมแสดงความก้าวร้าวส่วนหนึ่งเป็นเพราะมีพื้นฐานจากจิตใจที่ไม่ได้รับความรัก ความเข้าใจ และไม่ได้รับการปลูกฝังให้มีวินัยในการระงับยับยั้งใจมิให้ก่อเหตุความรุนแรงขึ้น ตลอดจนไม่รับการส่งเสริมให้เยาวชนสามารถเลือกพิจารณากระทำความดีงามได้ด้วยตนเองอย่าง แท้จริง ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือการได้รับการปลูกฝังความเชื่อที่ผิดในแง่ของการ สร้างปมด้อยให้เป็นปมเด่นของตนเองไปในทางที่ผิด ซึ่งเกิดจากความนึกคิด ความเชื่อความเข้าใจ ในตัวเยาวชนที่เก็บความเชื่อไว้อย่างผิด ๆ (มานะ และทิฏฐิ) แล้วก่อความรุนแรงขึ้นในสังคม และ สาเหตุจากปัญหาการพนันและปัญหายาเสพติด ที่พบว่า มีพื้นฐานของความคิดอยากเล่นการพนัน

มาจากความโลภ อยากได้ อยากลอง ตลอดจนการขาดการพิจารณาตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่ควรหรือไม่ควร ประกอบกับค่านิยมผิด ๆ หรือได้รับการปลูกฝังมาแบบผิด ๆ ล้วนมาจากกรที่เยาวชนไม่สามารถและไม่รู้จักที่จะยับยั้ง ละเลิกด้วยตัวเอง และที่สำคัญก็คือ สาเหตุส่วนหนึ่งซึ่งเป็นปัจจัยภายในเยาวชน ก็คือไม่สามารถควบคุมบังคับจิตใจที่อยากรู้ อยากลอง อยากมี อยากได้ อยากกระทำตามความต้องการของตนเองได้ ดังจะเห็นได้จากทัศนคติของท่านพุทธทาสที่ระบุถึงสาเหตุของปัญหาเยาวชนไว้ก่อนหน้านี้นี้ว่า เป็นเพราะเกิดจากความเหลวไหลบังคับตัวเองไม่ได้ ซึ่งท่านพุทธทาสได้ระบุไว้ตอนหนึ่งว่า

ปัญหาวัยรุ่น คือ บังคับตัวเองไม่ได้ การบังคับตัวเองไม่ได้ จึงเป็นความล้มเหลวของวัยรุ่น บังคับตัวเองให้ปฏิบัติตนที่ดีไม่ได้ บังคับตัวเองไม่ได้ก็มีหลายสาเหตุ คบเพื่อนชั่วทำให้บังคับตัวเองไม่ได้ แล้วไม่พยายามจะบังคับคืออย่าทำเลยก็ บังคับไม่ได้ พออยากจะสูบบุหรี่ก็สูบ ที่ถูกต้องเราจะทำอะไรต้องมีเหตุผล อยู่ในอำนาจของเหตุผลเสียก่อนว่าควรหรือไม่ควร⁷⁶

สาเหตุเชิงจริยธรรมของปัญหาเยาวชนไทยที่ได้ระบุไว้ข้างต้นนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเกิดจากการที่เยาวชนไม่ได้รับการปลูกฝังในเรื่องของการบังคับควบคุมตนเองอย่างจริงจัง ทั้งนี้ นักวิชาการบางท่านได้แสดงทัศนะไว้ว่า "ถ้าเด็กและเยาวชนได้ใช้หลักทมะ ช่มใจ บังคับใจตน หรือรู้จักฝึกฝนอบรมตนเองอยู่เสมอ กระทำแต่สิ่งที่ดี รู้จักที่จะเลือกคบเพื่อนที่ดี มีความตั้งใจเรียน และเชื่อฟังพ่อแม่ เด็กและเยาวชนก็จะเป็นคนดีของประเทศชาติได้ ดังนั้น หลักทมะจึงมีความจำเป็นในการพัฒนาเด็กและเยาวชน เพื่อให้รู้จักฝึกฝนอบรมตนให้เป็นคนดี"⁷⁹ เมื่อเกิดปัญหาทางด้านพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ขึ้น ทำให้มองเห็นได้ว่า เยาวชนนั้นขาดการปฏิบัติตนในเรื่องของการบังคับควบคุมจิตใจตนเองที่ส่งผลทางพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมออกมา ปัญหาของเยาวชนไทยที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน จึงมีประเด็นสำคัญอยู่ 3 ประการ ที่เป็นตัวการทำให้เกิดปัญหาในสังคมก็คือ ประการที่หนึ่ง ได้แก่สิ่งที่เป็นตัวช่วย ล่อเร้า เย้ายวน ทำทลาย หรือกระตุ้น ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก ประการที่สองได้แก่ความรู้สึกลอยล้าได้ ความรู้สึกลุ่มหลง และความต้องการทำลายซึ่งอาจจะมีพร้อมกัน หรือมีอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นตัววนาและหนุนตามกันนี้คือปัจจัยภายใน

⁷⁶ พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), เตือนใจวัยรุ่น (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2536), น. 12-15.

⁷⁹ สัมภาษณ์ นาวาโทธรรมบุญ วิเศษสิงห์, หัวหน้าแผนกอบรมศีลธรรม กองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ, 22 มีนาคม 2549.

ได้แก่กิเลสทั้งหลาย และประการสุดท้ายคือบทบาทของภาวะความต้านทาน การระงับยับยั้ง กำกับ ควบคุม ไม่ได้ถูกนำมาใช้เพื่อข่มขู่อารมณ์ความอยากได้เป็นต้น เพื่อยับยั้งต่อสิ่งที่เป็นตัวช่วยจากปัจจัยภายนอก โดยมีท่าทีที่พิจารณารู้และเข้าใจสามารถเลือกปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมได้ จึงเกิดปัญหาตามมาโดยมีความโน้มเอียงไปทางพฤติกรรมด้านลบเสียเป็นส่วนใหญ่

ดังนั้น ปัญหาทางพฤติกรรมที่มีสาเหตุทางจิตใจของปัจเจกบุคคล จึงล้วนเป็นสิ่งที่ต้องรู้ด้วยความเข้าใจธรรมชาติภายในจิตใจ ซึ่งจะทำให้สามารถรู้จักวิธีที่จะช่วยในการแก้ไข ป้องกัน และเสริมสร้างพัฒนาได้อย่างยั่งยืนในโอกาสต่อไป แม้ว่าในรายละเอียดของปัญหาต่าง ๆ เราจะพบว่าสาเหตุของปัญหานั้นมีมากมาย ทั้งที่เป็นสาเหตุจากปัจจัยภายนอก และสาเหตุจากปัจจัยภายใน ในกรณีเช่นนี้สาเหตุบางอย่างอาจเกิดจากปัจจัยภายนอก ที่สามารถจะมีวิธีแก้ไข หรือป้องกัน และพัฒนาศักยภาพได้ด้วยวิธีอื่น ในขณะที่เดียวกันสาเหตุที่มาจากภายในจิตใจ เยาวชนนั้น ก็สามารถจะแก้ไข ป้องกันและพัฒนาได้ด้วยวิธีที่เหมาะสม โดยเฉพาะในแง่ของพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านจิตใจเป็นสำคัญนั้น การปลุกฝังให้เยาวชนรู้จักบังคับควบคุมจิตใจของตนเอง เพื่อสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้วยการปฏิบัติตนตามหลักทมะ เพื่อมิให้ประพฤตินิสัยสร้างความเสื่อมเสียเป็นโทษแก่ตนเองและผู้อื่นนั้น ย่อมจะเป็นหลักการสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมหรือเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพเยาวชนไทยได้อีกวิธีหนึ่ง ซึ่งแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักทมะ และบทบาทในการส่งเสริมเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยตามหลักทมะนี้นั้น ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในบทที่ 4 ต่อไป.